

Javni mrežni katalog kao komunikacijska platforma fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba

Batinić, Dajana

Master's thesis / Diplomski rad

2021

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zagreb, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište u Zagrebu, Filozofski fakultet**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:131:368645>

Rights / Prava: [Attribution 3.0 Unported/Imenovanje 3.0](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-11**

Sveučilište u Zagrebu
Filozofski fakultet
University of Zagreb
Faculty of Humanities
and Social Sciences

Repository / Repozitorij:

[ODRAZ - open repository of the University of Zagreb
Faculty of Humanities and Social Sciences](#)

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE ZNANOSTI
SMJER MUZEOLOGIJA I UPRAVLJANJE BAŠTINOM
Ak. god. 2020./21.

Dajana Batinić

**Javni mrežni katalog kao komunikacijska platforma
fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba**

Diplomski rad

Mentor: prof.dr.sc. Goran Zlodi

Zagreb, svibanj 2021.

Izjava o akademskoj čestitosti

Izjavljujem i svojim potpisom potvrđujem da je ovaj rad rezultat mog vlastitog rada koji se temelji na istraživanjima te objavljenoj i citiranoj literaturi. Izjavljujem da nijedan dio rada nije napisan na nedozvoljen način, odnosno da je prepisan iz necitiranog rada, te da nijedan dio rada ne krši bilo čija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio rada nije korišten za bilo koji drugi rad u bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili obrazovnoj ustanovi.

(potpis)

„Na divnu zemlju padoše mi konopi, vrlo mi je mila moja baština“

Ps 16,6

Sadržaj

Sadržaj.....	ii
1. Uvod.....	1
2. Fotografija.....	2
2.1. Fotografija u Muzeju grada Zagreba.....	4
2.2. Posebnosti fotografije kao muzejskog predmeta.....	12
2.3. Korištenje fotografija iz zbirke fotografija Muzeja grada Zagreba.....	13
3. Javni mrežni katalozi muzejskih zbirki.....	17
3.1. Muzejski katalozi kao vrsta muzejskih publikacija.....	17
3.2. Mrežni katalozi - od OPAC-a prema povezanim podacima.....	20
3.3. Mrežni katalozi muzejskih ustanova.....	22
3.3.1. Mrežni katalozi kao predmet istraživanja Gettyjeva instituta.....	22
3.3.2. Studija Gettyjeve zaklade o mrežnim znanstvenim katalozima.....	23
4. Javni mrežni katalog fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba.....	26
4.1. Digitalizacija kao prethodnica mrežnog kataloga.....	26
4.2. Pitanja koja su prethodila projektu.....	27
4.3. Koncept projekta ZagrebNet.....	28
4.4. ZagrebNet - digitalni baštinski proizvod.....	29
4.4.1. Kvalitetna dokumentacija.....	31
4.4.2. Mogućnost generiranja kvalitetnih digitalnih fotografija.....	33
4.4.3. Dobra priča.....	34
4.5. Specifikacija ZagrebNeta.....	34
4.5.1. Korisnici ZagrebNeta.....	35
4.5.2. Razvoj ZagrebNeta.....	37
5. Formativna evaluacija ZagrebNeta.....	40
5.1. Formativna metoda evaluacije u muzejima.....	40

5.2. Metode i ispitanici.....	41
5.3. Rezultati i rasprava.....	42
6. Zaključak.....	51
7. Literatura.....	53
Popis slika	58
Popis grafikona	59
Prilog 1. Anketa - mrežna stranica Zagrebnet	60
Prilog 2. Tablica specifikacije ZagrebNeta.....	63
Sažetak	65
Abstract.....	67

1. Uvod

Fotografska tehnologija ima izniman učinak na naše živote. Svijet današnjice je svijet fotografije, koja je prije dva stoljeća bila dostupna rijetkim pojedincima, a danas je sveprisutna. Kako je tijekom povijesti ispunjavala višestruke funkcije, potpuno je razumljivo da je fotografija sastavni dio fundusa muzeja od njena postanka. U Muzeju grada Zagreba od samih je početaka promatrana kao muzejski predmet. Bilo da je riječ o umjetničkoj ili dokumentacijskoj fotografiji, našla je mjesto u dokumentacijskim fondovima i fotografskim zbirka predmeta.

Odnos prema fotografijama, njihovim posebnostima i načinu njihova korištenja u Muzeju grada Zagreba opisani su u prvom dijelu rada. U drugom su dijelu prikazani analogni katalozi kao sredstvo komunikacije s korisnicima te mrežni katalozi kao sredstvo komunikacije putem World Wide Weba, što omogućava korisnicima jednostavan, vremenski i prostorno neograničen pristup muzejskom sadržaju. Složenost poslova izdanja mrežnog kataloga, problemi koji prate takav pothvat i moguća rješenja prikazana su u poglavlju o OSCI inicijativi Gettyjeve zaklade.

Vrijednost fotografskih zbirki, potrebe korisnika, zahtjev za društveno-odgovornim poslovanjem i demokratizacijom muzeja kao i odgovor na pitanje “kome pripadaju muzejske zbirke“, vodile su prema nastanku projekta ZagrebNet. Iako su sve muzejske zbirke dostupne javnosti, korisnik nema uvida u predmete koje te zbirke čuvaju. Vođeni mišlju da kulturna baština pripada javnosti, kao upravitelji vrlo malog dijela cjelokupne kulturne baštine osmislili smo online projekt ZagrebNet, koji će pružiti vremenski i prostorno neograničeni pristup navedenom dijelu baštine. Projekt ZagrebNet sastoji se od mrežnog kataloga fotografskih zbirki, karte Zagreba na kojoj će objavljene fotografije biti geolocirane, bloga na kojem će se objavljivati priče vezane uz objavljene fotografije i ankete kojima će se ispitivati zadovoljstvo korisnika.

Zadnji dio ovog diplomskog rada donosi formativnu evaluaciju koja je provedena nakon realizacije prve faze ZagrebNeta, mrežnog kataloga fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba (dostupan na <http://zagrebnet.mgz.hr:2222/>). Na kraju su prikazani rezultati evaluacije, rasprava i zaključak.

2. Fotografija

Fotografija, snimka, slika, svjetlopis, samo su neki od pojmova koji se koriste od pojave prve fotografije. Korijen riječi nalazimo u grčkom jeziku u kojem *phos* (φῶς) znači svjetlo te *graphia* (γραφία) crtanje. *Fotografija* podrazumijeva postupak dobivanja trajne slike objekta djelovanjem svjetlosti na fotoosjetljivu podlogu, ali i pojedinačnu sliku dobivenu tim postupkom¹. Fotografija je u svojim počecima zbog složenosti postupka, skupe i nedostupne opreme bila dostupna vrlo malom broju ljudi. No, razvitak tehnologije i opreme za fotografiranje učinio ju je sve dostupnijom i rasprostranjenijom, a dodatni poticaj njenoj upotrebi bila je pojava fotografije u boji i njena veća dostupnost sredinom 20. stoljeća. Daljnji napredak doveo je krajem 20. stoljeća do pojave digitalne fotografije koja je danas sveprisutna u realnom i virtualnom svijetu.

O najstarijem komercijalno dostupnom fotografskom procesu, dagerotipiji, hrvatska javnost bila je pravodobno obaviještena u članku u *Danici Ilirskoj*, 6. travnja 1839., u kojem je prepoznata izvrsnost i veliki potencijal fotografije. Izum je najavljen kao „Najznatnije otkritje našega vremena“², a predviđalo mu se „čitavo preobraženje u umetnosti risanja i bakrorezanja, kojega sledstav nipošto jošte prevideti se nedadu.“³.

Fotografiju izloženu javnosti nalazimo na Prvoj dalmatinsko-hrvatsko-slavonskoj gospodarskoj izložbi 1864. godine. Izložba je bila senzacija za tadašnji Zagreb, imala je veliko značenje za ekonomski status i razvoj države jer je na njoj bilo izloženo tisuće najraznovrsnijih predmeta iz svih industrijskih grana, od gospodarstva i umjetnosti do prosvjete i kulture.⁴ (Slika 1.)

Izloženi predmeti razvrstani su u „podrazrede“, a u 28. podrazredu u kojem su se nalazili „Bakrorezi, kamenopisna djela, svjetlopsi“ nalazimo „sliku fotografičku“ fotografa Aljančić R. iz Osijeka; „svietlopisne pokušaje“ Luje Dobrinovića iz Osijeka; „različite svietlopisne

¹ Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž. Rječnik stranih riječi, Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze, Zagreb: SANI-PLUS, 2002., str. 463.

² *Danica ilirska*, broj 14(1839), str. 55-56, preuzeto <http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=13814fb3-98f0-4288-a955-ab222228233d#> (11.8.2020.)

³ isto

⁴ Spomen izložba prve dalmatinsko-hrvatsko-slavonske izložbe u Zagrebu 1864-1964, Muzej grada Zagreba, Povijesno društvo Hrvatske, Zagreb, 1964

radnje“ Nathana Heringa iz Rijeke; „svietlopise“ F.D. Pommera i Josipa Venesza iz Zagreba te Hinka Soppa i Antuna Supana iz Karlovca⁵.

Slika 1. Naslovnica kataloga izložbe "Spomen izložba prve dalmatinsko-hrvatsko-slavonske izložbe u Zagrebu godine 1864.", MGZ F-522

Muzeji su vrlo brzo prepoznali vrijednost fotografije i višestruku ulogu koju može imati. Profesor Ivo Maroević za fotografiju kaže da je bila „gotovo predodređena da se prepozna i počne upotrebljavati i čuvati u muzejima.“⁶ Tvrđnju potvrđuje i profesorova definicija muzejskog predmeta: „Muzejski predmet je predmet baštine koji je izdvojen iz svoje realnosti da bi u novoj muzejskoj stvarnosti u koju je prenesen bio dokumentom stvarnosti iz koje je izdvojen. Predmet baštine je realni predmet koji svojim materijalom i oblikom dokumentira realnost u kojoj je nastao, u kojoj je živio i s kojom je ušao u sadašnjost. Predmeti baštine imaju bogate slojeve značenja kojima komuniciraju poruke prošlosti u sadašnjosti i čuvaju ih za budućnost.“⁷, u kojoj izraz „muzejski predmet“ možemo zamijeniti izrazom „fotografija“ da bi se objasnila njena uloga. Dodatno, uza svoju materijalnu pojavnost, fotografija je i dokument stvarnosti koju je zabilježila. S druge strane, dokumentacijska fotografija

⁵ Prva izložba dalmatinsko-hrvatsko-slavonska 1864 ., preuzeto s: <https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=view&hash=IAAtrbCrOnL> (12.8.2020.)

⁶ Maroević, I. Fotografija kao muzejski predmet. // Informatica museologica 31(3-4). Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2000. Str. 14

⁷ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 120

muzejskog predmeta realno i objektivno je dokumentirala njegov izgled, za razliku od dotadašnje vizualne dokumentacije - subjektivnih tekstualnih opisa i skica predmeta.

Fotografija je bila prisutna u muzejima od njihovih osnutaka. Među najstarijim muzejima u Hrvatskoj je Muzej za umjetnost i obrt u Zagrebu, u kojem su fotografije bile prisutne u prvom stalnom postavu 1880. godine⁸.

2.1. Fotografija u Muzeju grada Zagreba

Prvi predmeti pristigli u Muzej grada Zagreba bili su donacije građana koji su se odazvali na javni poziv za darivanjem predmeta⁹. U tom pozivu građanima je dana smjernica o predmetima koji će se prikupljati za Muzej. Fotografija nije nigdje izriječno navedena, ali u dijelu dopisa u kojem se kaže da će se sabirati¹⁰ „...svekoliki predmeti, važni po kulturu i historiju grada Zagreba...slike, koje se tiču historije grada Zagreba, bili to krajobrazi, ili portraiti slavnih Zagrebčana...“¹¹ moglo je potaknuti donatore da daruju i fotografije. Muzej je svoju povijest sabiranja predmeta započeo suradnjom u zajednici, objavljujući redovno u dnevnom tisku imena donatora i darovane predmete.¹² Predmeti (i fotografije među njima) u Muzej su pristizali i otkupom te darovanjem ili posredovanjem članova Družbe hrvatskog zmaja, posebno Emilija Laszowskog, dr. Velimira Deželića i Stjepana Širole, ili preuzimanjem od Grada Zagreba¹³.

Prve zagrebačke razglednice poklonio je Antun Brusina, 1907., a prve fotografije u Muzeju dokumentiraju potres koji je zadesio Zagreb 9. studenog 1880. Proučavajući prvu knjigu inventara Muzeja grada Zagreba 1907.- 1908. godine (Slika 2.) i stručnu kartoteku vođenu od 1908. do 1926. godine, možemo pratiti politiku sabiranja muzejskih predmeta i uočiti kriterij po kojem su fotografije uvrštavane u muzejski fundus.

⁸ Tonković, M. Oris povijesti fotografije u Hrvatskoj. // Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951. Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1994. Str 48.

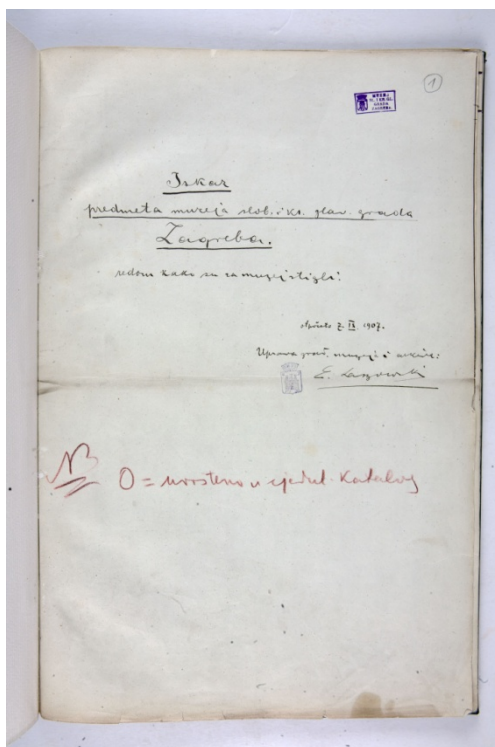
⁹ Batinić, D. Dokumentacija Muzeja grada Zagreba u utemeljiteljskoj fazi od 1907. do 1926. godine. // Informatica museologica, 2010, 41 (1-4), str. 131-137. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/134411>. 12.8.2020.

¹⁰ izraz u dopisu „...sabrati će se.“ je sličniji obliku riječi sabiranje nego danas prisutnim izrazima sakupljanje ili prikupljanje. Sabiranje muzejskih predmeta, prema riječima s predavanja prof. Žarke Vujić točnije objašnjava ono što muzejski stručnjaci rade: osim što prikupljaju, oni i biraju predmete koji će ući u muzejski fundus

¹¹ Poziv i molba. // Prosvjeta. 18(1907), str. 583., preuzeto http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Poziv_i_molba_Prosvjeta_1907.pdf 13.8.2020.

¹² Kolveshi, Ž. Emilij Laszowski i Gradski muzej u Zagrebu iz perspektive suvremene muzeologije, preuzeto http://www.mgz.hr/UserFiles/file/Emilij_Laszowski_Kolveshi_Zeljka_Stoljece_nakon_Laszowskog_2016.pdf, 14.5.2020.

¹³ Kolveshi, Ž. Stota obljetnica Muzeja grada Zagreba : 1907.-2007. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2007.

Slika 2. Naslovnica prve knjige inventara Muzeja grada Zagreba

Tako nailazimo na „slike stare vojarnje u Petrinjskoj ulici¹⁴“, gdje se na kraju zapisa navodi da je riječ o fotografijama, a autor nije naveden. Nadalje, slijede „slike nestalog dijela Vlaške ulice¹⁵“, fotografije G. Varge, te niz fotografija „nestalih“ gradskih objekata poput Kaptolske vijećnice, Kazališta na Markovom trgu, fotografije gradskih spomenika, vizura, posebnih događaja, itd. Tijekom 1907. i 1908. godine u Muzej su pristigle 232 fotografije. Emilij Laszowski darovao je 34 fotografije starog Zagreba, od kojih iznimku čine dvije fotografije kojima je autor sam Laszowski. Prva od njih je „slika malog pečata novoveške općine¹⁶“, a druga je „slika malog pečata grada¹⁷“. Najvjerojatnije je riječ o fotografijama predmeta koji su ušli u fundus Muzeja grada Zagreba. U prve dvije godine rada sabiračka uloga Muzeja posebno je naglašena i dokumentacija o predmetima je sačuvana, za razliku od dokumentacije muzejskih predmeta koja je vođena od 1909. do 1926. godine. Uvidom u sačuvane predmetne kartone (nedostaje 305 ili 23% predmetnih kartona¹⁸) dobivamo podatak

¹⁴ Iskaz predmeta Muzeja sl. i kr. gl. grada Zagreba, 1907, prva inventarna knjiga Muzeja grada Zagreba, Odjel dokumentacije Muzeja grada Zagreba

¹⁵ Isto

¹⁶ Isto

¹⁷ isto

¹⁸ Batinić, D. Dokumentacija Muzeja grada Zagreba u utemeljiteljskoj fazi od 1907. do 1926. godine. // *Informatica museologica*, 2010, 41 (1-4), str. 131-137. Preuzeto s <https://hrcak.srce.hr/134411>. (12.8.2020.)

da je od 1909. do 1911. pristiglo (samo) 70 fotografija. Nakon 1911. godine trag o fotografijama u Muzeju pronađen je jedino u Iskazu darova Muzeju grada Zagreba 1907.-1976. godine¹⁹, gdje je u dopisu iz 1933. godine navedena „kolekcija fotografija“, dar Emilija Laszowskog. Nijedan predmetni karton s inventarnim brojem fotografija navedenih na popisu „kolekcije fotografija“ nije sačuvan u Predmetnom katalogu! Činjenica da u jedinoj dokumentaciji o muzejskim predmetima u razdoblju od 1911. do 1926. godine nema nijedan predmetni karton koji bi bio dokazom da je fotografija uvrštena u muzejski fundus i činjenica da nedostaje 29 predmetnih kartona na kojima su bile inventarizirane fotografije, govori o mogućnosti da je netko izdvojio predmetne kartone fotografija iz Predmetnog kataloga. Radi li se o ljudskoj pogrešci, odnosno izgubljenju dokumentaciji, ili namjerno izdvojenim kartonima zbog stava da fotografije nisu muzejski predmet, ostaje za istražiti.

Aktivnosti Muzeja i njegova prisutnost u medijima od 1907. godine postupno se smanjivala, a razdoblje uoči Prvog svjetskog rata i nakon njega bilo je izrazito nepovoljno za rad muzeja, kao i sabiranje predmeta. Uz to, neprikladan smještaj i vrlo skučen prostor u kuli iznad Kamenitih vrata²⁰, nedostatni financijski i ljudski resursi onemogućili su normalan rad i razvoj Muzeja.

Emilij Laszowski, osnivač, ravnatelj i jedini zaposlenik u utemeljiteljskoj fazi Muzeja grada Zagreba, započeo je svoj rad po uzoru na bečki gradski muzej utemeljivši ovu instituciju na načelima bliskima suvremenoj muzeologiji. Vrlo jasno je isticao „da Muzej grada Zagreba pridrži onu djelatnost, koja strogo zasiječe u život samoga grada, u njegovu povijesnu i kulturnu prošlost²¹“ U skladu s tim poslanjem, a želeći očuvati memoriju i identitet grada, Laszowski je sabirao povijesne fotografije gradskih vizura, događaja, ličnosti, ali i recentne fotografije, uvrštavajući ih u muzejski fundus ravnopravno sa svim drugim predmetima.

Važnu prekretnicu u povijesti Muzeja grada Zagreba donijela je Kulturno-historijska izložba grada Zagreba povodom tisućgodišnjice hrvatskoga kraljevstva, organizirana 1925. godine. Odbor zagrebačkih Hrvatica (Slika 3.), čije su članice izvršnog odbora bile Berta Heinzl, Anka Pogorelc i Slava Fürst-Bošnjak, zatim dr. Vjekoslav Klaić, dr. Svetozar Rittig, prof.

¹⁹ Iskaz darova Muzeju grada Zagreba 1907.-1976. godine, Odjel dokumentacije Muzeja grada Zagreba

²⁰ Muzej grada Zagreba je osnovan 1907.g. u Kuli iznad Kamenitih vrata i zauzimao je 3 prostorije na 1. katu.

²¹ MGZ, spisi MGZ br.11-1928. Zapisnik sjednice kuratorija Gradskog muzeja, prema Kolveshi, Ž. Emilij Laszowski i Gradski muzej u Zagrebu iz perspektive suvremene muzeologije, preuzeto http://www.mgz.hr/UserFiles/file/Emilij_Laszowski_Kolveshi_Zeljka_Stoljece_nakon_Laszowskog_2016.pdf, 14.5.2020.

Ljubo Babić, dr. Stjepan Srkulj i Rudolf Erber²² inicirali su izložbu i dodjelu novčanih sredstava Muzeju grada Zagreba za nabavu muzejskih predmeta potrebnih za ovu izložbu.

Slika 3. Odbor Kulturno-historijske izložbe grada Zagreba, Foto-Firšt, Zagreb, 1925.

MGZ fot-25284

Nadalje, dr. Vjekoslav Klaić i dr. Svetozar Rittig isticali su potrebu reorganizacije muzeja, gradnje nove muzejske zgrade i donošenje muzejskog statuta²³. Prema njihovoj zamisli, predmeti su nakon izložbe darovani Muzeju, a Gradsko poglavarstvo je preuzelo Muzej i postavilo poseban kuratorij kojeg su činili prof. Đuro Szabo, Emilij pl. Laszowski i dr. Svetozar Rittig²⁴. Prof. Gjuro Szabo (Slika 4.) imenovan je ravnateljem Muzeja grada Zagreba 1928. godine. Strastveni i neustrašivi intelektualac, čuvar i promicatelj baštine, tajnik novoosnovanog Zemaljskog povjerenstva za očuvanje historijskih i umjetničkih spomenika, ravnatelj Muzeja za umjetnost i obrt, Szabo je bio izvanredna osoba koja je ostavila duboki trag na području baštine, posebno odnosa prema baštini, a njegova ostavština je tolika da ni 70 godina nakon njegove smrti interes o njemu ne jenjava.

²² Srkulj, S. Kulturno-historijska izložba grada Zagreba, Zagreb, Tisak „Tipografija“ d.d. Zagreb, 1925.

²³ Fisher, M. Razvoj Muzeja grada Zagreba, referat održan na proslavi, preuzeto http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Razvoj_Muzeja_grada_Zagreba_VMK_5_1957.pdf 24.8.2020.

²⁴ Premerl, N. Povijest Muzeja grada Zagreba u zrcalu stalnih postava. // Stoljeće Muzeja grada Zagreba 1907.-2007. / uredio Arčabić, G. , Zagreb, Muzej grada Zagreba 2007., str. 44-50

Slika 4. Gjurio Szabo, foto: Mimosa A.G., Zagreb, 1936. MGZ 50681

Fotografije su Gjuri Szabi bile temelj dokumentacije koju je stvarao pri istraživanjima kulturno-povijesnih spomenika Hrvatske. Josip Horvat u uvodu knjige *Kroz Hrvatsko Zagorje* daje prikaz njegova posvećena rada, u kojem navodi: „...fotografiranja pod najtežim okolnostima,..bezbrojni sati proboravljeni u skromnima, zapravo improviziranim nehigijenskim fotografskim radionicama...“²⁵ Osim povijesnih, Szabo je sabirao i recentne fotografije. Vladimir Lunaček u *Obzoru* 1925. godine u osvrtu na Kulturno-historijsku izložbu navodi „...treba samo pogledati one fotografije koje je brižno sabrao prof. Gj. Szabo...“²⁶ Fotografije u okviru Szabinog rada se spominju i u članku povodom 40-godišnjice njegovog rada: „Ako se još uvaži da je u njega i golem arhiv fotografija krajeva, dvoraca, gradina, crkava, stanova i ljudi, onda se mora reći da je prof. Szabo riznica, koja je

²⁵ Horvat, J. Profesor Gjurio Szabo, njegova ličnost i njegov rad: u Szabo, G. *Kroz Hrvatsko Zagorje*, Knjižara Vasić, 1939., str. 13, preuzeto <http://library.foi.hr/knjige/knjiga.aspx?C=1775> 26.8.2020.

²⁶ Kolveshi, Ž. *Stota obljetnica Muzeja grada Zagreba: 1907.-2007.* Muzej grada Zagreba, 2007. Str. 34

neiscrpiva.“²⁷ Njegov odnos prema fotografiji utjecao je i na odnos prema fotografiji u Muzeju grada Zagreba, gdje je ubrzo osnovana prva fototeka. Kao posebne zasluge Gjuro Szabe, njegov nasljednik dr. Franjo Buntak (Slika 5.) ističe osnivanje i pribavljanje vrijednih i rijetkih knjiga za muzejsku knjižnicu, osnivanje arhiva i fototeke²⁸.

Slika 5. Ravnatelj Muzeja grada Zagreba Franjo Buntak i književnik Meša Selimović na otvorenju izložbe "Vedute Zagreba u 19. stoljeću", foto: J.Vranić, Zagreb, 22.1.1969., MGZ F-702

O važnosti i potrebi fotografije u Muzeju govori i činjenica da je 1953. osnovana stalna muzejska fotoslužba. Opis novoformirane fototeke daje Vladimir Guteša, prvi fotograf Muzeja grada Zagreba. U tekstu objavljenom u zborniku *Iz starog i novog Zagreba*, navodi djelokругe rada, najzanimljiviju fotografsku građu tematski razvrstanu, ulogu fototeke i korisnike. Guteša fotografiju doživljava prvenstveno kao dokumentacijsku, ne ulazeći u tada aktualnu polemiku oko fotografije kao umjetničkog predmeta. Ubrzo postaje jasno da fototeka, osim recentnih, sadrži sve fotografije koje dokumentiraju vizualni identitet Zagreba i njegovih stanovnika, uključujući i one koje su u utemeljiteljskoj fazi Muzeja uvrštene,

²⁷ Prof. Gjuro Szabo, četrdeset godina naučnog rada i nastojanja, preuzeto: http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Gjuro_Szabo_Hrvatica_1939.pdf 25.8.2020.

²⁸ Buntak, F. Pedeset godina Muzeja grada Zagreba. // *Iz starog i novog Zagreba*, Zagreb, Muzej grada Zagreba, 1957. Str. 27

ravnopravno sa svim ostalim predmetima, u muzejski fundus.²⁹ U tekstu zbornika se spominje po prvi put izdvojeni fond fotografske građe, koji sve do 2012. poprima različite nazive. Guteša i Buntak ga u prethodno navedenim tekstovima nazivaju fototekom, izrazom koji se zadržao desetljećima i kojeg u varijaciji Povijesna i tekuća fototeka nalazimo u Izvješćima zagrebačkih muzeja od 1997. do 2012. godine. Naziv „Zbirka fotografija i fotografskog pribora“³⁰ u Izvješću se prvi put pojavio 2008. godine, da bi se od 2013. godine ustalio kao Zbirka fotografija, fotografskog pribora i razglednica uz novoosnovanu Zbirku zagrebačkih fotoreportera. U tekstovima koji govore o povijesti Muzeja grada Zagreba, Željka Kolveshi navodi da je Szabo formirao prvu Zbirku povijesne fototeke grada Zagreba³¹ i da su se 1943. počele voditi tri službene knjige inventara muzeja, među kojima je Zbirka fotografija,³² a Dubravka Zaninović Stančec objašnjava da je zbirka mijenjala nazive i da ne postoje egzaktni podatci o nazivima zbirke³³.

Uvidom u Inventarne knjige i sačuvanu dokumentaciju o muzejskim predmetima, u razdoblju od 1926. do 1943. godine pronalazimo podatke o fotografijama koje su darovane Muzeju³⁴. Međutim, predmeti u tom razdoblju nisu bili inventarizirani.³⁵ Inventarizacija je ponovno započela 22. veljače 1943. godine, kada u Knjizi inventara muzealnih predmeta pronalazimo tek nekolicinu inventariziranih fotografija, s tim da su ti zapisi prekriveni i uz njih je dopisano „prebačeno u fototeku“ ili „u fototeci“. Istodobno se započelo s inventariziranjem fotografija u zasebnu knjigu, koja je naknadno nazvana Prva knjiga inventara fototeke.

Najčešći naziv fotografskog fonda kao Fototeke i činjenica da se fotografija izdvojila iz Knjige inventara muzealnih predmeta i inventarizirala u zasebnu Knjigu inventara fototeke upućuje na to da fotografija nije tretirana kao muzejski (muzealni) predmet, nego kao dokumentacijski fond koji bilježi povijest grada i povijest Muzeja.

Ponovno uvođenje fotografije u cjelinu muzejskog fundusa dogodilo se 2006. godine, kada je ustanovljena jedinstvena inventarna knjiga na razini Muzeja. Tada je cijeli fond fototeke ubrojen u muzejski fundus, a izdvajanje dokumentacijskih fotografija se odvijalo naknadno, u

²⁹ Guteša, V. Fotografija u službi Muzeja grada Zagreba. // Iz starog i novog Zagreba, Zagreb, Muzej grada Zagreba, 1957. Str. 75-78

³⁰ <https://www.mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/izvjesca-muzeja-2008#zg>, 31.8.2020.

³¹ Kolveshi, Ž. Stota obljetnica Muzeja grada Zagreba: 1907.-2007. Muzej grada Zagreba, 2007. Str. 48

³² Kolveshi, Ž. Gjuro Szabo i Muzej grada Zagreba iz perspektive suvremene muzeologije, u Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Hrvatski povjesničari umjetnosti, Gjuro Szabo 1875.-1943. Zagreb, 2018. Str. 232

³³ Zaninović Stančec, D., Husain Pustaj P. Zbirke fotografija Muzeja grada Zagreba - tranzicija prema suvremenim potrebama. // Informatica museologica 49 (2018). Str. 87

³⁴ Iskaz darova Muzeju grada Zagreba, 1926.-1934., Odjel dokumentacije MGZ

³⁵ Kolveshi, Ž. Gjuro Szabo i Muzej grada Zagreba iz perspektive suvremene muzeologije. // Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Hrvatski povjesničari umjetnosti, Gjuro Szabo 1875.-1943. Zagreb, 2018. Str. 235

fazama³⁶. Fotografije koje dokumentiraju rad muzeja, poput fotografija stalnih postava, izložbi, događanja, muzejskih predmeta, restauracije predmeta, djelatnika i slično, izdvojene su u Fototeku (fond sekundarne dokumentacije muzeja), 2003. godine. Dio fotografija je 2008. izdvojen u Zbirku zagrebačkih fotoreportera, a 2017. godine iz tih je zbirki formirano 12 novih zbirki³⁷.

Fotografske zbirke Muzeja grada Zagreba su Zbirka fotografija zagrebačkih vizura, Zbirka fotografija zagrebačkih događanja, Zbirka fotografija ličnosti i društva, Zbirka atelijske fotografije, Zbirka Đure Slaka, Zbirka Šime Radovčića, Zbirka Marije Braut, Zbirka Vladimira Horvata i Zbirka Borba³⁸.

- Zbirka fotografija zagrebačkih vizura, kako samo ime navodi, sadrži fotografije vizualne memorije grada, ulica i trgova, parkova, jezera, svjetovnih i sakralnih objekata, javnih skulptura, panoramskih pogleda na grad te fotografije Medvednice i okolice Zagreba.
- Zbirka fotografija zagrebačkih događanja dokumentira događanja u gradu, kulturna, medijska događanja, gospodarske manifestacije, gradska događanja te sadrži fotografije koje se odnose na sport, zdravstvo, obrazovanje, industriju, javne službe i život grada.
- Zbirka fotografija ličnosti i društva sadrži portrete osoba iz javnog života, povijesne ličnosti, osobe koje su na kulturnom, političkom, znanstvenom, umjetničkom, društvenom polju bile dionicima života i razvoja grada, ili su bili članovi mnogobrojnih gradskih društava.
- Zbirka atelijske fotografije prati djelovanje zagrebačkih fotoateljera.
- Zbirke Đure Slaka, Šime Radovčića, Marije Braut i Vladimira Horvata su autorske ostavštine, dok
- Zbirka Borba sadrži negative fotografija koje su objavljivane u dnevnim novinama Borba od 1955. do 1956. godine³⁹.

Bogatstvo zbirki fotografija u Muzeju grada Zagreba već je poznato širokom krugu korisnika. Vizualni identitet Zagreba, mijene njegovih ulica, trgova, spomenika, parkova zabilježene su i sačuvane. Dokumentirani su najrazličitiji događaji i pojave, portretirani su mnogi umjetnici, znanstvenici, dobrotvori, političari i ljudi koji su utjecali na Zagreb i njegov razvoj. Sabiranje

³⁶ Zaninović Stančec, D., Husain Pustaj P. Zbirke fotografija Muzeja grada Zagreba - tranzicija prema suvremenim potrebama. // Informatica museologica 49 (2018). Str. 87

³⁷ isto

³⁸ <http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirke-fotografija,6.html>, 19.11.2020.

³⁹ <http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirke-fotografija,6.html>, 20.11.2020.

fotografija rezultiralo je javno dostupnim zbirkama fotografija. Upravo ove zbirke u Muzeju imaju najviše zahtjeva za uvidom i korištenjem. Gotovo da ne postoji tekst ili izložba koja govori o povijesti Zagreba a da u njima nisu korištene fotografije iz Muzeja grada Zagreba.

2.2. Posebnosti fotografije kao muzejskog predmeta

Fotografija, kao i svaki muzejski predmet izvor je i nositelj informacija⁴⁰. Za razliku od drugih muzejskih predmeta, fotografija ima nekoliko posebnih značajki. Jedna od njih je da je vizualni jezik fotografija čitljiv u svim jezičnim zajednicama⁴¹. Već intuitivno prihvatljiva i dobro poznata poslovice „slika govori tisuću riječi“ naznačava njenu drugu posebnost. Iako je fotografija muzejski predmet čiji je temeljni oblik komunikacije vizualan, uočavamo da je fotografija fizički predmet (u slučaju digitalnih fotografija to je slikovna datoteka), autorsko djelo nastalo u određenom vremenskom i prostornom okviru, čija je muzealnost ugrađena u jedinstvu materijala, oblika i značenja. S druge strane, ona je uvijek dokumentacija neke fizičke realnosti i u pravilu ima i sadržaj koji je dodatni informacijski potencijal.

Prema riječima profesora Ive Maroevića, “za razliku od niza drugih predmeta ona je istovremeno bila i dio stvarnosti i odslik stvarnosti. Bila je dokument vremena u kojem je nastala, tehnologije, namjera i vještine autora, života i vlastitog značenja u određenim sredinama, čime je zadovoljavala kriterije sudjelovanja u stvarnosti, ali i dokument zbivanja koja je bilježila ili predmetnog svijeta što ga je prenosila iz stvarnosti u odslik ili pak u drugu dimenziju postojanja. Po obje od ovih linija bila je dokument stvarnosti koju je mogla tumačiti u muzejskoj stvarnosti.”⁴² Kako bi naglasili posebnost fotografije, osvrnut ćemo se i na identitete muzejskog predmeta koje je Peter van Mensch 1988. godine formulirao kao idejni, zbiljski i stvarni. Idejni je konceptualni identitet predmeta, odnosno ideja koja se materijalizira u samom predmetu. Zbiljski identitet čini materijalnost predmeta u trenutku njegovog nastanka, dok stvarni ili sadašnji identitet čini predmet sa svim svojim promjenama od trenutka nastanka do trenutka našeg susreta s njim⁴³. Muzeologija proučava sve identitete muzejskog predmeta nastojeći muzealizirati predmet, dok pojedine znanstvene discipline proučavaju predmete dajući prednost jednom od navedenih identiteta, najčešće stvarnom

⁴⁰ Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993. Str. 123

⁴¹ Zlodi, G. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40, 2003., Muzejski dokumentacijski centar

⁴² Maroević, I. Fotografija kao muzejski predmet. // Informatica museologica 31(3-4). Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, 2000. Str. 14

⁴³ Van Mensch, P. (1988). 'Strukturalni pristup muzeologiji'. // Informatica museologica, 19(1-2). Str. 99-103. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/145299> 04.01.2021.

identitetu. U slučaju fotografije kao dokumenta stvarnosti, presudan je idejni identitet. “Prvenstveno značenje dobiva njezin vizualni sadržaj, a u drugom je planu tehnologija, izvornost, život fotografije u nekom od sredina prošlosti. Ne možemo ni ovdje odreći veću muzealnost fotografije koja je autentična u smislu nastanka i života koji je živjela, ili koja ima bogatiji stvarni i povijesni identitet, no fotografija koja je svjedok događanja ili prostornih situacija na temelju onoga što prikazuje nije nužno da bude izvorna, odnosno njezin je idejni identitet jači od onog stvarnog i direktno se veže na zbiljski identitet koji je važan za trenutak neke moguće sadašnjosti.”⁴⁴

Ako govorimo o informacijskim slojevima muzejskog predmeta, jedan informacijski sloj može se sagledati kroz materijalnost, što se u slučaju fotografija očituje u tehnici izrade, materijalu, dimenzijama i formatu, boji, sjaju i teksturi površine fotografije, u sekundarnoj podlozi, načinu opremanja, eventualnim oštećenjima, aplikacijama, tekstualnim tiskanim ili rukopisnim oznakama fotografa, bilješkama ili grafičkim oznakama⁴⁵. Kroz materijalnost fotografija moguće je rekonstruirati njihovu društvenu biografiju. Međutim, fotografija je istodobno i fizički objekt i slika, dakle, posjeduje dvije društvene biografije, biografiju specifičnog materijalnog objekta i biografiju koja se odnosi na slikovni sadržaj⁴⁶.

Bilo da govorimo o informacijskim slojevima, identitetima, društvenim biografijama ili značenjima, s obzirom na svoj slikovni sadržaj, fotografija nosi jedno značenje više. Ne samo da svojom pojavnošću svjedoči o vremenu u kojem je nastala, nego i njen vizualni sadržaj komunicira poruke prošlosti i prenosi ih u sadašnjost. Aspekti s kojih možemo prisupiti fotografijama su višestruki, a širina i slojevitost informacija koje fotografije posjeduju otvaraju područje istraživanja u kojem značenja imaju potencijal rasta i širenja.

2.3. Korištenje fotografija iz zbirke fotografija Muzeja grada Zagreba

Bez obzira na status fotografije u Muzeju, njena vrijednost bila je poznata muzejskim stručnjacima i od samih početaka rada bila je prisutna u Muzeju. Kao medij vizualne komunikacije, prisutna je gotovo u pravilu na izložbama. Najraniji podaci o prisutnosti fotografije na izložbama u Muzeju grada Zagreba datiraju iz 1955. godine. Tadašnji ravnatelj

⁴⁴ Maroević, I. Fotografija kao muzejski predmet. // *Informatica museologica* 31(3-4). Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, 2000. Str. 14

⁴⁵ Gržina, I. Fotografija kao muzejski predmet ili dokumentacijski izvor i sve između toga. // *Informatica museologica* 49, 2018. Str 80-84.

⁴⁶ Edwards, E. Hart, J. Photographs as Objects, prema Gržina, I. Fotografija kao muzejski predmet ili dokumentacijski izvor i sve između toga.//*Informatica museologica* 49, 2018. Str 80-84

dr. Franjo Buntak opisuje izložbu *Oslobođenje Zagreba* otvorenu 7. svibnja 1955. i nakon tematskih dijelova izložbe navodi: “Sve to bilo je prikazano najvećim dijelom fotografijama događaja, ličnosti, objekata i dokumenata...”⁴⁷ Od tada sve do danas, fotografije redovito nalazimo u postavima stalnih i povremenih izložbi.

Druga kategorija izložbi u kojoj je fotografija ne samo medij nego i umjetničko djelo, fotografske su izložbe. Prva takva izložba fotografija u Muzeju grada Zagreba bila je *Kovani cvjetovi Zagreba: izložba fotografija Josipa Vranića* održana 1964. godine. U osvrtu na tu izložbu povjesničar umjetnosti Želimir Košćević navodi: “Tako je ova izložba pokazala, da fotografija osim dokumentacione vrijednosti može imati i svoj likovni smisao - svoju umjetničku vrijednost.”⁴⁸ Tijekom sedamdesetih godina 20. stoljeća Muzej je započeo suradnju s Fotoklubom Zagreb koja je rezultirala nizom fotografskih izložbi članova i članica fotokluba, fotoamatera, kao i poznatih fotografa⁴⁹.

Kroz izložbe su prikazani i povijesni fotografski procesi, a izložba u kojoj su ti procesi i oživljeni bila je *Pommer 1856 / Gojević 2016 Fotografske slike naših narodnih spisatelja*⁵⁰ održana 2016. godine u Muzeju grada Zagreba.

Fotografije iz muzejskih fotografskih zbirki reproducirane su na muzejskim tiskovinama, pozivnicama, plakatima, katalogima izložbi, monografijama, korištene su u stručnim vodstvima, u nastavnim procesima, predavanjima, radionicama. Uz to, fotografije su korištene prilikom restauracije i konzervacije eksterijera i interijera, za ilustraciju stručnih i znanstvenih radova, za snimanje edukativnih, dokumentarnih, zabavnih i drugih emisija (Slika 6.), kao i u propagandne svrhe.

Od svog osnutka, fotografske zbirke, kao i sve zbirke Muzeja grada Zagreba, bile su javno dostupne. No, fizička manipulacija predmetima određivala je granice korištenja muzejske građe. Inventarizirane i pričvršćene na inventarne kartone, fotografije su odlagane u arhivske ormare prema tematskim odrednicama. Uvid u fotografije podrazumijevao je pretragu prema temama, vađenje inventarnih kartona i davanje istih na uvid, a nakon korisničkog odabira fotografija, slijedilo je presnimavanje klasičnim fotografskim postupkom, izrada fotografija, te

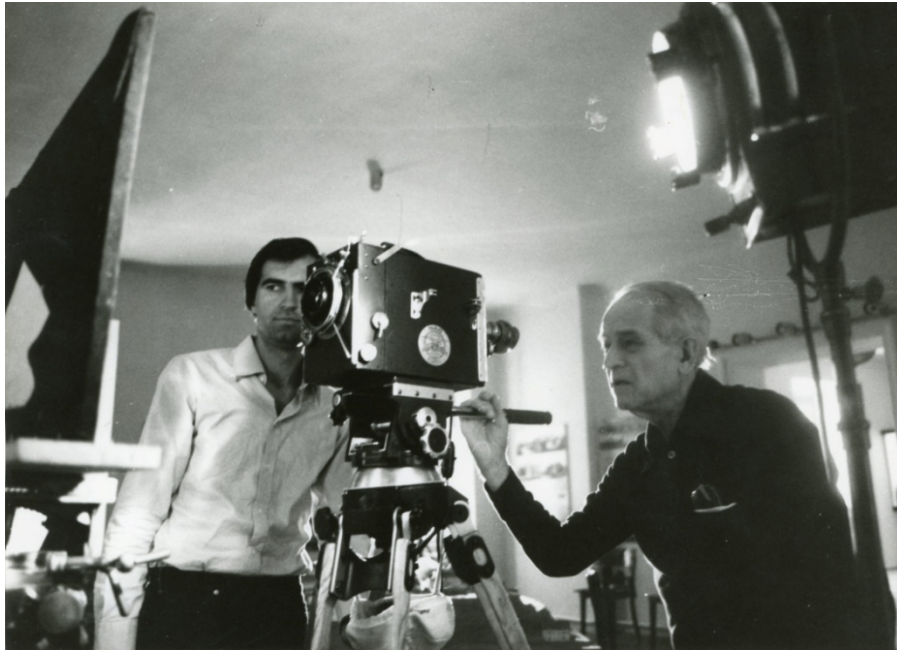
⁴⁷ F. Buntak, Izložba Oslobođenje Zagreba u Muzeju grada Zagreba // *Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske*. 4, 4(1955). Str. 72-73

⁴⁸ Ž. Košćević, *Kovani cvjetovi Zagreba: Izložba u Muzeju grada Zagreba* // *Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske*, 13 4(1964). Str. 108

⁴⁹ U Muzeju grada Zagreba su realizirane izložbe fotografa: Andrija Orlić, Ivan Medar, Christian Mallier, Marija Braut, Slavka Pavić, Mare Milin

⁵⁰ Više o izložbi: <http://www.mgz.hr/hr/izlozbe/pommer-1856--gojevi%2016-fotografi%20dne-slike-nasih-narodnih-spisatelj%2016.html> 4.1.2021.

vraćanje fotografija na inventarni karton na točno određeno mjesto pohrane. Ovi postupci ograničavali su dostupnost fotografija na određeno vrijeme samo za jednog korisnika. Tijekom pripreme za uvid, odabira, presnimavanja fotografija i vraćanja na točno određeno mjesto u arhivskom ormaru, drugim korisnicima bio je onemogućen pristup fotografijama koje su već u procesu uvida.

Slika 6. Oskar Miletić i Željko Sarić na snimanju muzejskih predmeta za film Talijin trag, foto: J.Vranić, 1978. MGZ fot-12425

Digitalizacija u muzejima, koja je uzela maha krajem 20. i početkom 21. stoljeća, donijela je velike promjene i napredak u radu s korisnicima. Zahtjevi za uvidom i korištenjem fotografske muzejske građe bili su česti, a vremenom su postajali sve učestaliji i specifičniji. Fotografije su digitalizacijom postale dostupnije, manipulacija je bila jednostavnija. Nesrazmjer korištenja fotografske u odnosu na drugu muzejsku građu može se iščitati iz podataka u Izvješćima zagrebačkih muzeja. Voditelji zbirke u Muzeju grada Zagreba navode muzejsku građu ili inventarne oznake muzejskih predmeta za koje je zatražen uvid, imena korisnika te svrhu uvida i korištenja muzejske građe za pojedine zbirke. Zbog količine zahtjeva za uvid, za fotografske zbirke nije bilo moguće navoditi imena korisnika i svrhu uvida, nego je navedena sumarna

okvirna brojka uvida. Tako se u Izvješću zagrebačkih muzeja za 2019. godinu navodi “davanje na uvid preko 1200 fotografija iz zbirke individualnim korisnicima i ustanovama.”⁵¹

Fotografske zbirke brojčano su među najvećim zbirkama Muzeja grada Zagreba, što ih čini informacijski bogatim resursom i velikim kulturnim kapitalom. Odgovorno i funkcionalno upravljanje zbirkama podrazumijeva osiguranje očuvanja predmeta, omogućavanje jednostavnosti pristupa i postizanje maksimalne korisnosti zbirki. Kako se zahtjevi za uvidom u fotografsku građu individualnih korisnika u većini slučajeva baziraju na vizualnom sadržaju fotografija, digitalizacija fotografske građe omogućila je široku dostupnost koja zadovoljava korisničke zahtjeve te veliki napredak u odgovornom i funkcionalnom upravljanju ovim zbirkama.

⁵¹Izvješća zagrebačkih muzeja 2019., Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, dostupno na; https://www.mdc.hr/files/pdf/Izvjesci/2019/Muzej%20grada%20Zagreba_2019_mdc.PDF 4.1.2021.

3. Javni mrežni katalogi muzejskih zbirki

Prema definiciji na Hrvatskom jezičnom portalu, katalog je „uređeni popis čega po nekom redu...ili prigodno izdanje, brošura i sl. koja sadrži razne podatke“⁵². Hrvatska enciklopedija u svom mrežnom izdanju navodi tri značenja riječi katalog:

1. Popis čega načinjen prema određenom redu, npr. abecednom, kronološkom, numeričkom, ili prema vrstama, bojama, važnosti i sl. Koristi se kao pomoćno sredstvo u organizaciji neke djelatnosti, npr. znanstvene, umjetničke, proizvodne (katalog zvijezda, katalog knjiga, katalog novčanica, katalog umjetničkih predmeta, katalog izložbe, katalog cijena, katalog proizvoda, i sl.).

2. U astronomiji, popis zvijezda i drugih objekata, poredanih prema zvjezdanim koordinatama i važnijim svojstvima.

3. U knjižnici, popis knjiga, časopisa i ostale građe, uređen prema abecednom, strukovnom, kronološkom ili nekom drugom redu. Koristi se pri odabiru i nabavi, obradbi, pretraživanju te zaštiti građe⁵³.

3.1. Muzejski katalogi kao vrsta muzejskih publikacija

Iako smo već napomenuli da su fotografije iz muzejskih fotografskih zbirki reproducirane u muzejskim publikacijama, osvrnut ćemo se detaljnije na pojam i svrhu muzejskog kataloga. Poznato je da je muzejski katalog sredstvo muzejske komunikacije. Zavirimo li u povijest, već šezdesetih godina 20. stoljeća češki muzeolog Z.Z. Stransky iznio je teoriju muzejske komunikacije kao jednu od tri temeljne muzeološke teorije. Teoriju muzejske komunikacije podijelio je na tri vrste: komunikacija prezentacije, komunikacija edicije i opća komunikacija. Ulogu komunikacije edicije (kojoj pripadaju muzejski katalogi) Stransky je opisao riječima: „Upravo u vezi sa informativnom stranom objekta muzealnog sabiranja je važno, da se i stečene informacije prenose, tako da sadržaj informacije zbirnog fonda dospije u

⁵² Hrvatski jezični portal, http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=el1nXhc%3D&keyword=katalog, pristupljeno 6.1.2021.

⁵³ Katalog. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30822>, 6. 1. 2021.

informativnu struju savremenog društva... Ovoj svrsi ne mogu muzealne ekspozicije ili izložbe direktno poslužiti, jer je njihov prijenos informacija određen isključivo za posjetioce. ...Premda forma edicije imade veoma važan zadatak pri znanstvenoj komunikaciji sadržaja...mišljenja sam, da bi se još efektivnije metode morale uzeti u obzir. Mislim ovdje na komunikaciju...putem najmodernije tehnike mehanizacije i automatizacije⁵⁴. Već tada je naglašena trajnost publikacija u odnosu na vremensko ograničenje izložbe kao temeljne forme muzejske komunikacije, potreba javne diseminacije znanja i suradnja s informacijsko-tehnološkim mogućnostima u načinima diseminacije. Još dublji i detaljniji muzeološki pogled daje Ivo Maroević koji objašnjava da je muzejska publikacija medij koji postaje posrednik između korisnika i materijalnog svijeta muzejskih predmeta kojim su prevladana vremenska ograničenja svojstvena izložbama, medij kojim muzej prenosi poruke i informacije, koji čuva znanja, informacije i međudnose muzejskih predmeta. Muzejska publikacija je pokretljiva i može birati način objavljivanja, vrijeme i mjesto komunikacije s korisnikom. Ona objavljuje domete muzejskog rada i svjedočanstvo je rezultata do kojih se došlo istraživanjem muzejskog predmetnog svijeta koji je dio kulturne baštine i jedan od temelja kulturnog identiteta zajednice koju muzej predstavlja⁵⁵.

Muzejsku publikaciju izdaje muzej ili muzejska organizacija kao dokument koji prati temeljni muzejski rad ili je njen sadržaj vezan uz muzejsku djelatnost. Ivo Maroević u tekstu o muzejskim publikacijama detaljnije pojašnjava svrhu i sadržaj publikacija, poput muzejskih kataloga, vodiča, plakata i reklamnih materijala, video i audiomaterijala, instruktivnih, pedagoških ili interaktivnih diskova, zbornika, godišnjaka i druge periodike i muzejskih monografija⁵⁶. Gob i Drouget pod pojmom muzejske publikacije podrazumijevaju stručne kataloge muzejskih zbirki, popularna izdanja, muzejske vodiče ili opće kataloge, deplijane, brošure, letke, kataloge povremenih izložbi, brošure i didaktičke publikacije i CD-ROM-ove⁵⁷.

Što je Muzejski katalog? Naglašavajući znanje koje je sadržano u katalogu muzejskih predmeta, Goran Zlodi i Ivanka Maroević navode da su katalogi i izložbe temeljne forme muzejske komunikacije, a da se u katalogima čuva, bilježi i razmjenjuje znanje stvarano u

⁵⁴ Stransky, Z. Temelji opće muzeologije. // Muzeologija (8) 1970. Str. 40-91. <https://hrcak.srce.hr/105244> 06.01.2021.

⁵⁵ Maroević, I. Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije. // Informatica museologica, 32(3-4), 2001. Str. 10-13. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/140570>, 06.01.2021.

⁵⁶ Isto

⁵⁷ Gob, A.; Drouget, N. Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007. Str. 128-129

muzejskom okruženju.⁵⁸ Nadalje, S. Radovanlija Mileusnić navodi da se pojam muzejski katalog odnosi :

1. Na kataloški popis/listu, tj. uređeni popis kataloških jedinica o predmetima, sređen prema nekom kriteriju
2. Na publikaciju, tj. na svaku muzejsku publikaciju koja sadržava kataloški popis odnosno uređeni popis kataloških jedinica o predmetima sređenima prema nekom kriteriju⁵⁹.

„Osnovna jedinica svakoga kataloga jest kataloška jedinica (engl. *catalogue entry*). Ona sadržava skup podataka nužnih za jednoznačnu identifikaciju određenoga muzejskog predmeta.“⁶⁰ Prema kronološkom slijedu, dolaskom u muzej predmet postaje muzejski predmet nakon inventarizacije, procesa u kojem dobiva inventarnu oznaku i u kojem se upisuju njegovi osnovni podaci. Nakon inventarizacije slijedi stručna obrada, procesima katalogizacije stječu se nove informacije, konteksti i podaci; ukratko, nova znanja o predmetu ili znanja vezana uz predmet. *Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi* definira proces katalogizacije: „Katalogiziranje je trajni postupak vrednovanja muzejskog predmeta, njegove obrade i bilježenja najpotpunijih podataka o muzejskom predmetu. Katalogiziranje se nadovezuje na inventarizaciju i dopunjava podatke dobivene tijekom inventarne obrade muzejskog predmeta. Katalog muzejskih predmeta dobiven u postupku katalogiziranja iskazuje se kao kataloški zapis u elektroničkom obliku ili kao kataloški listić.“⁶¹

Informatizacija muzeja koja je uzela maha na prijelazu u 21. stoljeće dovela je do toga da se suvremena muzejska dokumentacija vodi računalno, a da se dokumentacija, koja je do tada rukom pisana u inventarnim knjigama, katalozima i kataložnim listićima/kartonima, digitalizira. Razvoj tehnologije omogućio je jednostavniji pristup muzejskim predmetima i znanju stvorenom u muzejskom okruženju, pojednostavio postupke stvaranja različitih muzejskih komunikacijskih oblika, potaknuo nova istraživanja unutar institucije i povećao interes muzejskih korisnika te učinio samorazumljivom potrebu komuniciranja u digitalnom

⁵⁸ Zlodi, G., Maroević, I. Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnoga kataloga: Modul muzejskoga informacijskog sustava M++ za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga.//Što je muzejski katalog/uredila Radovanlija Mileusnić, S.Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2013. Str. 76-96

⁵⁹ Radovanlija Mileusnić, S. Što je muzejski katalog, sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga.// Što je muzejski katalog/uredila Radovanlija Mileusnić, S.Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2013. Str. 13

⁶⁰ Isto, str. 14

⁶¹ Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, Članak 13, Narodne novine 108/2002

obliku. Digitalizacija u muzejima, dobroti, rezultati, prednosti i nedostaci digitalizacije, potencijal, mogućnosti i razvoj, tema je koja prelazi granice ovog rada. U idućim poglavljima ovog rada kratko ćemo ju predstaviti u kontekstu digitalizacije fotografskih zbirki jer predstavlja nezaobilazan korak prema elektronskom katalogu.

3.2. Mrežni katalogi - od OPAC-a prema povezanim podacima

Razvoj mrežnih kataloga počinje u knjižničnoj zajednici, gdje se zahvaljujući ujednačenosti knjižnične građe stvaraju prvi standardi za opis građe. Preduvjete i povijesni razvoj prvih mrežnih kataloga, poznatih pod imenom OPAC (Online Public Access Catalogue) opisuje Ana Barbarić⁶², navodeći kako su kartoteke bušenih kartica i pojava računala prethodile razvoju prvog OPAC-a u Sjedinjenim Američkim Državama, krajem sedamdesetih godina prošlog stoljeća. Prva generacija OPAC-a nastala je na temeljima sustava koji je razvijan za potrebe posudbe knjižnične građe. Korisnici su mogli pretraživati građu po imenu autora, naslovu, kombinaciji tih elemenata i signaturi, kasnije i po predmetnicama, a zapisi su imali i bibliografske podatke. Iako su korisnici po prvi put mogli dobiti podatak o dostupnosti građe za posudbu, pretraživanje nije bilo prilagođeno korisnicima⁶³. Kao manjkavost prve generacije OPAC-a, Iva Fabris Jokić navodi nepostojanje uputa i pomoći za korištenje kataloga, kao i prikaz bibliografskog zapisa, koji je bio čitljiv stručnjacima, ali ne i širem krugu korisnika⁶⁴. Daljnjim razvojem nastala je druga generacija OPAC-a, koji su počivali na dvije razine interakcije s korisnikom, na jednostavnom i složenom pretraživanju. Mogućnosti pretraživanja poboljšane su uporabom Booleovih logičkih operatora, čime je omogućeno pretraživanje po ključnim riječima, dodane su različite mogućnosti bibliografskog zapisa i povećana je razina pomoći korisniku⁶⁵. Druga generacija OPAC-a nije zadovoljila zahtjeve jednostavnosti korisničkih pristupa. S obzirom na daljnji razvoj, Barbarić ističe da ni treća generacija OPAC-a nije pružila razrađeni pristup korisnicima, da nije udovoljila zahtjevu da

⁶² Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 2003. Str. 48-58.

⁶³ Isto, Str. 51-53

⁶⁴ Fabris Jokić, I. Knjižnični katalogi u digitalnom kontekstu, diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet; 2015 Dostupno na: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:881232> Str. 15

⁶⁵ Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 2003. Str. 48-58

katalog bude, prema riječima J.Finnbar, upotrebljiv na prvi pogled.⁶⁶ Novost koju je donijela bio je pristup putem World Wide Weba zbog čega ih autorica naziva WebPAC-ima.⁶⁷

Digitalno doba, suvremene tehnologije i alati, pojava semantičkog weba i moderno umreženo društvo utjecalo je na novi korisnički pristup mrežnim katalogima, u kojima se javlja novi zahtjev za korištenjem podataka i izvan domene struke. Ivan Miočić objašnjava mrežno povezane podatke i naglašava da je bit semantičkog weba povezivanje podataka bez posredstva čovjeka.⁶⁸

Važna inicijativa u baštinskom sektoru izrada je *Pravilnika za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*. Inicijativu projekta izrade nacionalnog pravilnika pokrenule su Ana Barbarić i Mirna Willer 2010. godine. Inicijativa je zaživjela pokretanjem projekta izrade nacionalnog pravilnika koji je primjenjiv za knjižničarske, arhivske i muzejske zajednice te koji pruža okvir za obradu raznovrsne građe⁶⁹. Ana Vukadin, urednica Nacionalnog pravilnika za katalogizaciju, tijekom rada na pravilniku isticala je usmjerenost prema konceptualnoj strukturi podataka, prema potrebi učinkovite razmjene i povezivanju podataka izvan granica ustanova ili informacijskih sustava⁷⁰. Pravilnik je završen i predstavljen javnosti 2020. godine. „Svrha je Pravilnika jednoznačna identifikacija i standardiziran opis građe u knjižnicama, arhivima i muzejima radi stvaranja uvjeta za dijeljenje, povezivanje, integraciju i ponovnu uporabu podataka, čime se postiže racionalizacija poslovanja i bolja dostupnost informacija o baštini“.⁷¹

Iako predstoji dug put do implementacije ovog Pravilnika u baštinskim ustanovama, njegovo postojanje daje osnovu za izradu ujednačenih podataka u muzejima, arhivima i knjižnicama, koji se mogu dijeliti, razmjenjivati, a koji će korisnicima pružiti jednostavan i učinkovit put do informacije i znanja bez obzira na instituciju iz koje potječe taj izvor znanja.

⁶⁶ Finnbar J., prema Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 2003. Str. 57.

⁶⁷ Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 46, 2003. Str. 57.

⁶⁸ Miočić, I. Bibliografski zapisi od kataloga na listićima do semantičkog weba: uvjeti za funkcionalnost. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60(4), 2017. Str. 1-23.

⁶⁹ Isto, Str. 10

⁷⁰ Vukadin, A. Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 59(1-2), 2016. Str. 49-71.

⁷¹ https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=24, 8.1.2021.

3.3. Mrežni katalogi muzejskih ustanova

Ako je virtualni muzej internetska ekstenzija postojećeg muzeja⁷², može li se uspostaviti analogija i reći da je mrežni katalog internetska inačica ili ekstenzija postojećeg kataloga? Prema riječima Gorana Zlodija i Ivanke Maroević: „Virtualni interaktivni katalogi suvremena su elektronička inačica tiskanog kataloga koja, koristeći se mogućnostima elektroničkog medija, nudi nove funkcionalnosti te interaktivni i multimedijски doživljaj prezentacije baštinskih predmeta.”⁷³ Uspoređujući tiskane i mrežne kataloge, tiskani katalogi skupi su za produkciju, sadržaj im često premašuje zadani prostor, ograničeni su malim tiražama te ih je teško pravodobno ažurirati. Digitalno objavljivanje omogućuje ponudu dubljeg, opsežnijeg i bogatijeg sadržaja prilagođenog potrebama različitih korisnika, omogućuje česta ažuriranja i promjene, dopušta veze do sekundarnih dokumentacijskih i arhivskih izvora, kombiniranje svih muzejskih aktivnosti i može doseći gotovo neograničenu publiku diljem svijeta. Kako bi razmotrili prednosti i nedostatke te izazove koji prate objavljivanje mrežnog kataloga, u sljedećem poglavlju će biti ukratko predstavljen rezultat jednog procesa planiranja objave znanstvenih kataloga.

3.3.1. Mrežni katalogi kao predmet istraživanja Gettyjeva instituta

Gettyjeva zaklada dio je međunarodne kulturne organizacije Getty Trust. Ova organizacija financira programe usklađene s njihovom misijom, s naglaskom na jačanju povijesti umjetnosti kao globalne discipline, na promicanju interdisciplinarnе konzervatorske prakse, na povećavanju pristupa muzejskim i arhivskim zbirkama, koje se u novije vrijeme javljaju i u digitalnom obliku, te na potpori prijeko potrebnom radu za uspjeh javnih projekata, kao što su istraživanje, konzervacija i interpretacija⁷⁴.

Mrežni katalog, kao noviji i nezaobilazni način komunikacije i vrlo važna pretpostavka budućnosti muzeja i njihovog obraćanja širokoj publici diljem svijeta, bio je predmet zanimanja Gettyjeve zaklade. „Budućnost muzeja možda ima temelj u zgradama, ali muzeji će se morati obratiti i publici širom svijeta. Institucije koje će odgovoriti na mogućnosti interneta bit će one koje će imati autoritet u budućnosti. Naš je izazov ohrabriti kustose da

⁷² Šola, T. Marketing u muzejima ili o vrlini i kako je obznaniti, Hrvatsko muzejsko društvo, 2001. Str. 127

⁷³ Zlodi, G., Maroević, I. Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnoga kataloga: Modul muzejskoga informacijskog sustava M++ za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga // Što je muzejski katalog / uredila Radovanlija Mileusnić, S. Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2013. Str. 89.

⁷⁴ <https://www.getty.edu/foundation/about>, pristupljeno 10.1.2021.

rade za online svijet koliko i za galerije“⁷⁵, mišljenje je Nicholasa Serote, ravnatelja Britanske galerije Tate.

3.3.2. Studija Gettyjeve zaklade o mrežnim znanstvenim katalozima⁷⁶

Gettyjeva zaklada pokrenula je 2008. godine inicijativu o mrežnim znanstvenim katalozima, OSCI (Online Scholarly Catalogue Initiative), s ciljem pružanja pomoći u elektronskom publiciranju. Zaklada je pozvala devet muzeja⁷⁷ s raznolikim zbirkama na sudjelovanje u ovoj inicijativi. Muzeji su završili dvogodišnju fazu planiranja tijekom koje su istražili nove interaktivne načine isporuke sadržaja i tehnološke platforme koje bi im to omogućile. Izvješće o fazi planiranja izdano je u svrhu pomoći drugim muzejima koji planiraju mrežno objavljivanje. Izvješće sadrži kratki prikaz prilika i izazova s kojima su se sudionici susreli, naučene lekcije i cjeloviti opis pojedinačnih projekata, uključujući i podatke o sustavima za upravljanje zbirkama i platformama za digitalno objavljivanje.

Najvažnije prednosti mrežnog kataloga su višeslojni sadržaji i slike, jednostavno ažuriranje i proširena publika. Dok su tiskane publikacije ograničene svojim fizičkim svojstvima i nakladom, digitalna publikacija može uključiti gotovo neograničen broj ne samo primarnog materijala nego i arhivskih zapisa, usporednih slika, audio i videodatoteka, može pružiti mogućnost zumiranja detalja, prilagodbe kataloga vlastitoj uporabi, dodavanje oznaka, izradu bilješki. Samo pretraživanje mrežnog kataloga brže je i učinkovitije a prijelaz prema povezanim sadržajima udaljen je „za jedan klik“. Mogućnost jednostavnog ažuriranja u odnosu na tiskane kataloge je nemjerljiva. Kako bi se predao u tisak, katalog se mora završiti, što znači da autor mora odrediti trenutak kada će prestati raditi na njemu. Internetsko objavljivanje, s druge strane, podnosi objavljivanje u dijelovima, a znanstvenici širom svijeta mogu pružati povratne informacije. Muzeji mogu objavljivati nove pristupe i ažurirati postojeći katalog čim nove informacije postanu dostupne. I na kraju, pristup mrežnom katalogu imaju svi koji imaju pristup računalu i internetu.

Izazovi o kojima je raspravljao OSCI-jev tim odnose se na količinu sadržaja, istraživanje korisnika, pitanje zaštite autorskih prava, načina ažuriranja i citiranja mrežnih kataloga,

⁷⁵ The Getty Foundation. “Moving Museum Catalogues Online : An Interim Report from the Getty Foundation,” 2012. https://www.getty.edu/foundation/pdfs/osci_interimreport_2012.pdf.

⁷⁶ Isto.

⁷⁷ Art Institute u Chicagu; Galerije umjetnosti Freer i Galerija Arthur M. Sackler, muzeji azijske umjetnosti Smithsonian’s u Washingtonu, DC; muzej J. Paul Getty u Los Angelesu; Muzej umjetnosti okruga Los Angeles (LACMA); Nacionalna galerija umjetnosti u Washingtonu, DC; Muzej moderne umjetnosti u San Franciscu (SFMOMA); Muzej umjetnosti u Seattlu (SAM); Tate u Londonu; i Umjetnički centar Walker u Minneapolisu

načina održavanja svih verzija kataloga, mogućnost trajnog pristupa, najbolju praksu za dugoročno čuvanje, izgled i strukturu kataloga te korisničku kontrolu pri odabiru sadržaja. Izazovi su prepoznati u činjenici da muzeji nisu orijentirani prema internetskom objavljivanju i uobičajeno imaju sustave za upravljanje zbirkama koji nisu dizajnirani za mrežno objavljivanje. Digitalno izdavaštvo, nadalje, ima potrebu uključiti brojne odjele i neophodna je suradnja i koordinacija stručnog osoblja, što može utjecati na preispitivanje postojeće podjele rada ili zahtijevati nova radna mjesta koja uključuju vještine i znanja koje trenutno osoblje ne posjeduje. S obzirom na postojeće projekte osoblja, jedan od izazova je i davanje prednosti digitalnom izdavaštvu i dugoročno poštovanje termina unutar rasporeda projekta. Točni troškovi digitalnog izdavaštva ne mogu se predvidjeti, a i pravni postupci razvijaju se usporedo s novim tehnologijama, pa je i upravljanje pravima intelektualnog vlasništva za internetsko okruženje složeno.

Prva naučena lekcija je upozorenje kako se ne smije zaboraviti da je mrežno objavljivanje također objavljivanje (Remember That Online Publishing Is Real Publishing). Baš kao što tiskani katalogi imaju integritet, strukturu i organizaciju, iste karakteristike mora imati i mrežni katalog, što je potrebno definirati na samom početku projekta. Podjednako je važno razlučiti da baza podataka i mrežni katalog nisu isti. Iako su baze podataka mjesta koja sadrže najopsežnije podatke o pojedinim predmetima i presudne su za mrežno objavljivanje poput gradivnih blokova, one same po sebi nisu mrežni katalogi. Mrežno objavljivanje pomoću postojećih sustava nije lak zadatak. Prije samog objavljivanja treba odabrati upravljiv projekt, zbirku koja bi imala najviše koristi od novog okruženja, treba početi s malim opsegom i postaviti ograničenja te odabrati više resursa za manji broj predmeta. Prvi, temeljni korak je osiguravanje kvalitete i cjelovitosti povezanih podataka, a da bi se to postiglo potrebno je koristiti standardizirani rječnik i metapodatke. Podatke treba ažurirati i istražiti inovativne načine produkcije i povezivanja različitih sadržaja. Definiranje korisnika, što je jedan od prvih koraka, utječe na strukturiranje kataloga i određivanje stila pisanja.

Jedan od važnijih dokumenata nastao u procesu planiranja je dokument o funkcionalnim zahtjevima, koji je rezultat intenzivne suradnje s odjelom za informacijsku tehnologiju. To je dokument koji navodi koje funkcionalnosti i mogućnosti mora pružiti okruženje za digitalno izdavaštvo, a omogućava muzejima da jasno prepoznaju softverske i hardverske komponente potrebne za ispravno obavljanje posla, kao i da traže sredstva za podršku tehničkim potrebama elektronskih publikacija. Svi sudionici projekta trebali bi biti bliže upoznati s tehnologijom.

Presudno za uspjeh svih OSCI projekata bilo je uključivanje iskusnijeg osoblja u fazu planiranja, jer su oni olakšali komunikaciju i pojednostavili donošenje odluka. Podjednako je važno imati punu potporu na izvršnoj i upravljačkoj razini, kao i osobe koje će projekt podržavati kao muzejski prioritet, biti spremne entuzijastično i inteligentno razgovarati o projektu i usklađenosti projekta s institucijskom misijom i ciljevima. Uspješni projekti imaju voditelja i menadžera projekta, a suradnja i komunikacija među sudionicima je glavni prioritet. Važno je prepoznati gdje je potrebno otvoriti nova radna mjesta, uložiti u profesionalni razvoj postojećih suradnika ili uvesti vanjske suradnike.

Na kraju faze planiranja, sudionici OSCI-ja počeli su shvaćati da su njihovi mrežni katalozi dio temeljne preorijentacije u smjeru digitalnog objavljivanja u muzejima⁷⁸.

Iskustvo OSCI-jeva tima pomaže razumjeti proces izdavanja mrežnog kataloga, neophodnost suradnje u instituciji i suradnje s informatičkim stručnjacima, kao i uspješnost u korelaciji s potporom projekta. S druge strane, objavljivanje mrežnog kataloga donosi razmjenu informacija, širenje znanja, potiče nova istraživanja, a u konačnici doprinosi i demokratizaciji muzeja.

⁷⁸ The Getty Foundation. "Moving Museum Catalogues Online : An Interim Report from the Getty Foundation," 2012. https://www.getty.edu/foundation/pdfs/osci_interimreport_2012.pdf.

4. Javni mrežni katalog fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba

U prethodnim poglavljima predstavljene su fotografije i fotografske zbirke Muzeja grada Zagreba, kao i općeniti podaci o javnom mrežnom katalogu zbirke, kako bismo u ovom poglavlju predstavili projekt javnog mrežnog kataloga kao komunikacijske platforme fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba, imena ZagrebNet.

4.1. Digitalizacija kao prethodnica mrežnog kataloga

Informacijsko-komunikacijske tehnologije dugo su prisutne i u stalnom su razvoju pa ne čudi da su znatno utjecale na sve aspekte kulturne baštine. Digitalizacija, koja se sustavno obavlja u baštinskim ustanovama, ima višestruke koristi. U ovom poglavlju osvrnut ćemo se na digitalizaciju fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba, kao prethodnicu projekta ZagrebNet. Prvi preduvjet za sustavnu digitalizaciju ostvaren je nakon implementacije računalnog programa za dokumentaciju muzejske građe M++ 2006. godine, kada započinje sustavna digitalizacija muzejskih predmeta. Njome se obavljaju poslovi skeniranja dvodimenzionalnih predmeta, fotografiranja trodimenzionalnih predmeta te se digitaliziraju podaci o predmetima i popratna dokumentacija. Dobrobiti digitalizacije su višestruke.

Digitalizacijom fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba provodi se dodatna zaštita fotografija, izrađuje se digitalna reprezentacija i otklanja potreba neposrednog rukovanja fotografijama, što znači da originali nisu više u upotrebi, niti su izloženi propadanju i oštećivanju. Nadalje, postupak digitaliziranja jednostavniji je od postupka dokumentiranja, a digitaliziranom građom lakše je upravljati i višestruko je uporabljiva⁷⁹. Iako je digitalizacija pojednostavila pristup zbirkama, ubrzala procese uvida i komunikacije s korisnicima, dostupnost digitalizirane neobjavljene građe ograničena je na dostupnost unutar Muzeja i njegova radnog vremena. Puni potencijal digitalizacije ostvaruje se tek u globalnom mrežnom okruženju. Mrežni katalog fotografskih zbirki, kao primarno mjesto pristupa zbirkama u digitalnom okruženju, najbolje je mjesto za ostvarenje punog potencijala digitalizacije. Maja Šojat-Bikić navodi da su još 1999. na sastanku u Londonu ravnatelji najvećih nacionalnih

⁷⁹ Zlodi, G. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40, 2003., Muzejski dokumentacijski centar. Str. 20-21

muzeja donijeli izvješće koje će utjecati na bolje korištenje muzejskih zbirki primjenom novih medija, a oni će omogućiti dostupnost muzejskih zbirki u mrežnom prostoru. Nizozemska je zatim postavila zahtjev baštinskim ustanovama da povećaju mobilnost i dostupnost zbirki na internetu jer su zbirke javno dobro, trebaju biti dostupne svima, a načine na koje ljudi mogu uživati i koristiti zbirke treba osmišljati i koristiti u online prostoru. Šojat-Bikić zaključuje da je time završena rasprava o tome treba li zbirke prikazati na internetu ili ne⁸⁰. Od tada do danas mnoge zbirke postale su dostupne na internetu, s manje ili više ograničenim pravima korištenja. Najveći doseg u tom tijeku prezentacije zbirki ostvario je Britanski muzej u čijoj je online bazi podataka 2020. godine bilo gotovo 4,5 milijuna objavljenih predmeta i 1,9 milijuna fotografija⁸¹.

4.2. Pitanja koja su prethodila projektu

Neka od pitanja koja su prethodila planiranju virtualnog mrežnog kataloga fotografskih zbirki, a time i trasirala smjer njegova nastanka, bila su:

- Kome služe fotografije koje su muzejski stručnjaci dokumentirali, pohranili, digitalizirali, a do sada ih nije vidio nitko osim njih?
- Kako povećati vidljivost upravo tih fotografija?
- U kojem obliku objaviti fotografije koje do sada nisu objavljene?
- Kako učiniti zbirku dostupnu širokom krugu korisnika?
- Treba li odabrati najbolje fotografije i objaviti ih ili će korisnici i na fotografijama lošije kvalitete pronaći za njih značajne sadržaje?

Većina muzeja ima bogate zbirke predmeta, od čega se izlaže samo jedna desetina. Ako veliki broj predmeta nikad nije bio izložen, zašto se uopće ti predmeti čuvaju? Samim odabirom i ulaskom u muzej, svi muzejski predmeti postali su neprocjenjivo kulturno blago, materijalno svjedočanstvo kulture i društva, polazišta za istraživanje i generiranje znanja.⁸² Kako je i zašto moguće da se toliko blago tako slabo koristi i rijetko izlaže publici?

Odgovori na ova pitanja nisu jednostavni jer zadiru u kulturne i nacionalne politike, načine financiranja i pitanja neovisnosti rada muzeja, misiju i viziju, strategiju rada, politike i

⁸⁰ Šojat-Bikić, M. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50, 2013. Str. 101

⁸¹ <https://news.artnet.com/art-world/british-museum-makes-collection-available-online-1850229>, pristupljeno 14.2.2021.

⁸² Keene, S. *Fragments of the World*, Oxford, Burlington, M.A: Elsevier Butterwort-Heinemann, 2005., str. 1-2

prioritete unutar muzeja. U slučaju vidljivosti fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba, pitanja su vodila prema mogućem rješenju u obliku mrežnog kataloga fotografskih zbirki.

4.3. Koncept projekta ZagrebNet

Suvremeni muzejski javnodostupni mrežni (*online*) katalogi temelje se na bazama podataka sustava za upravljanje muzejskim zbirkama i dokumentacijom te omogućuju pristup informacijama o muzejskim predmetima (metapodacima) i njihovim digitalnim reprezentacijama (u ovom slučaju digitaliziranim fotografijama). Fotografije objavljene u ZagrebNetu, odnosno njihove digitalne reprezentacije i metapodaci, preuzimaju se iz baze podataka koja se koristi u Muzeju. Digitalne reprezentacije i pridruženi metapodaci, koji su naslijeđeni iz postojećih metapodataka fotografija, čine digitalnu zbirku fotografija na primarnoj kataloškoj razini⁸³.

S obzirom na mogućnosti koje pruža današnja informacijska tehnologija i na sve naglašeniju društvenu ulogu muzeja, objavljivanje mrežnog kataloga predmeta iz fotografskih zbirki bez konteksta i interpretacije značilo bi korisnicima omogućiti pristup informacijama, ali ne i znanju. S druge strane, promijenila se i društvena uloga muzeja. Kao rezultat propitivanja njihove uloge tijekom 60-ih godina prošlog stoljeća, težište muzeja pomaknulo se od sabiranja, zaštite i izlaganja predmeta prema komunikaciji s korisnicima, te od materijalnosti muzejskog predmeta prema njegovim informacijskim resursima⁸⁴. Željka Miklošević i Goran Zlodi navode da je za doba digitalizacije karakteristična kvantitativna značajka koja se izražavala u velikom broju digitaliziranih predmeta, dok su nedostajale dodatne informacije koje bi kontekstualizirale i dodatno interpretirale izložene predmete⁸⁵. Suvremeni muzeji svojim korisnicima ne predstavljaju samo činjenice o predmetu nego ih obavijaju slojevima interpretacije i tumačenja, dajući im tako smisao i značenje. Pri tome i muzejski stručnjaci i korisnici moraju biti svjesni da su mogućnosti interpretacije predmeta mnogostruke, da određena kontekstualizacija predmetima daje jedno, ali nikako jedino moguće tumačenje. Upravo taj informacijski potencijal u virtualnom okružju daje nezamislivi broj priča ili tema u kojima predmet može sudjelovati.

⁸³ Šojat-Bikić, M. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // *Muzeologija* 50, 2013. Str. 188

⁸⁴ Miklošević, Ž. Zlodi, G. Informacijska tehnologija u muzejima – značajke interaktivnih sadržaja u informalnome kontekstu učenja. // *Informacijska tehnologija u obrazovanju*/ uredila Lasić-Lazić, J. Zagreb: Zavod za informacijske studije 2014. Str. 133-155.

⁸⁵ Isto, Str. 139

Zbog svega navedenog, portal ZagrebNet je planiran kao dinamični javni portal koji omogućava korisnicima uvid i samostalno, vremenski i prostorno neograničeno pregledavanje i pretraživanje fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba, njihovu interpretaciju i samostalno stvaranje znanja te suradnju u razvoju portala. ZagrebNet sadrži mrežni katalog kao temeljnu podatkovnu komponentu i komunikacijski sloj unutar kojeg se pružaju dodatne informacije o predmetima i njihovom društveno-povijesnom kontekstu. Glavni oblik za komuniciranje navedenih informacija je blog koji omogućuje kontinuirano objavljivanje odabranih fotografija u sklopu kratkih narativa o povijesti i sadašnjosti Zagreba, a u skladu s načelima interpretacije baštine i digitalnog pripovijedanja. Kontinuitet objavljivanja, kao i nedovršenost dokumentacijskih procesa korespondira s webom kao medijem stalne promjene u kojemu se može sve nadopuniti, izmijeniti, povezati, mogu se ispričati nove priče ili se predmeti promotriti s drugih, različitih stajališta⁸⁶.

U mrežnom katalogu kontinuirano će se objavljivati odabrani predmeti koji time postaju dostupni za pretraživanje i pregledavanje, ali i ponovnu uporabu u različitim modelima komunikacije. Takvom javnom dostupnošću podataka i digitalnih reprezentacija predmeta ostvaruju se preduvjeti za razvoj niza novih funkcionalnosti koje omogućuju komunikaciju i interpretaciju baštine, kao što su stvaranje osobnih priča, galerija, interaktivnih lenti vremena, interaktivnih zemljovida, virtualnih izložbi i slično. Mrežni katalog je komunikacijska platforma koja djelatnicima muzeja (kustosima, dokumentaristima, muzejskim pedagogima) omogućuje komuniciranje tematskih i drugih aktualnih sadržaja te aktivnu suradnju s korisnicima.

4.4. ZagrebNet - digitalni baštinski proizvod

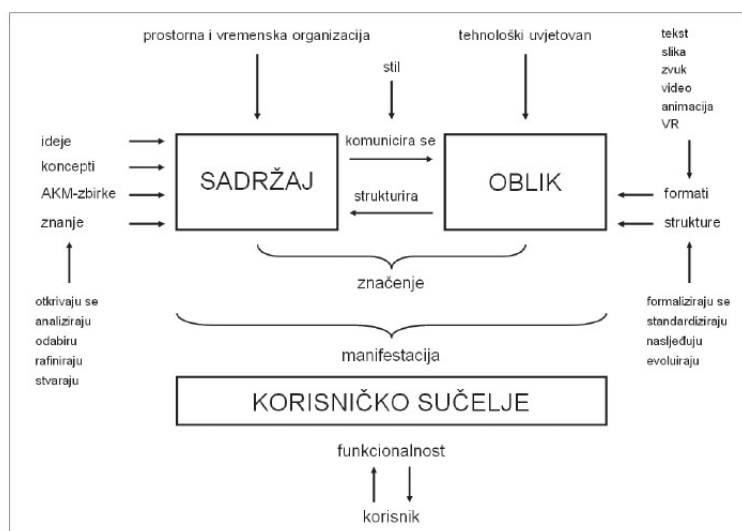
Javni mrežni katalog kao komunikacijska platforma fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba je digitalni baštinski proizvod.

Maja Šojat-Bikić definira digitalni baštinski proizvod kao „koherentan paket digitalnih sadržaja, prikupljenih i/ili kreiranih za određenu svrhu, kojima se pristupa putem interneta, na prenosivom mediju ili nekom drugom digitalnom mediju, a namjena mu je prezentacija sadržaja korisnicima. Pod digitalnim baštinskim proizvodima podrazumijevamo podskup digitalnih proizvoda čija je glavna svrha i dobrobit komuniciranje digitaliziranih ili izvorno

⁸⁶ Šojat-Bikić, M. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50, 2013. Str. 98

nastalih digitalnih baštinskih sadržaja korisnicima.“⁸⁷ Portal ZagrebNet pruža digitalizirane i digitalne sadržaje prikupljene u svrhu omogućavanja uvida korisnicima, kao i njihovog samostalnog istraživanja i uživanja u sadržaju. Prema klasifikaciji digitalnih proizvoda, prema načinu isporuke i korištenja navedene autorice⁸⁸, ZagrebNet je online baštinski proizvod kojemu će web omogućiti nadilaženje prostornih i vremenskih ograničenja pristupa sadržaju. Osim kontinuiranog pristupa, bit će moguć istodobni pristup za neograničen broj korisnika i pristup preko različitih platformi. U daljnjem razvoju ovog digitalnog proizvoda postojat će mogućnosti ispravljanja, dodavanja i povezivanja sadržaja, kao i participacije korisnika u stvaranju sadržaja. Online proizvod omogućuje i prilagodbu sadržaja za različite skupine korisnika, kao i prilagodbu za ranjive skupine. S obzirom na narav online proizvoda, nužno je periodično obnavljanje sadržaja, dok se besplatan pristup podrazumijeva. Informacije o profilu korisnika mogu se dobiti putem web analitike, ali su nedostupni demografski podaci korisnika i kvaliteta korisničkog iskustva.

Šojat-Bikić navodi i negativne strane online proizvoda. Neke od negativnih strana online proizvoda je činjenica da je pristup digitalnom sadržaju ograničen na korisnike koji imaju pristup internetu, a problemi kontrole intelektualnog vlasništva u digitalnom okruženju su sve veći⁸⁹. Osnovni elementi digitalnog baštinskog proizvoda, prema Šojat-Bikić (Slika 7.), imaju tri razvojne faze, konceptualnu, oblikovnu i produkcijsku.

Slika 7. Osnovni elementi digitalnog baštinskog proizvoda⁹⁰

⁸⁷ Isto, Str. 200-201

⁸⁸ Isto, Str. 204

⁸⁹ Isto, Str. 204-206

⁹⁰ Isto, Str. 222

Kako se praktični dio ovog diplomskog rada odnosi na prvu fazu razvoja portala ZagrebNet, pažnja će biti usmjerena na preduvjete i sadržajni dio te na formativnu evaluaciju digitalnog proizvoda.

Preduvjeti za dobar baštinski proizvod, smatra Šojat-Bikić, su kvalitetna dokumentacija, mogućnost generiranja kvalitetnih digitalnih fotografija i dobra priča.⁹¹

4.4.1. Kvalitetna dokumentacija

Dokumentacija fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba nastajala je desetljećima, a različiti pristupi fotografijama rezultirali su i različitim kategorijama podataka i stupnjem njihove dokumentiranosti. Nepostojanje standarda u postupcima dokumentiranja predmeta rezultiralo je različitim brojem kategorija podataka o predmetima, koliko i različitim načinima njihova upisivanja. Problemi naslijeđene dokumentacije prisutni su i u svjetskoj zajednici kulturne baštine, a naglašeni su i rješavani u projektima stvaranja otvorenih povezanih muzejskih podataka⁹². Očito je da postoji problem naslijeđene neujednačene dokumentacije koja se stvarala desetljećima i da se problem ne može riješiti jednim projektom. Tako ni ZagrebNet ne može riješiti problem neujednačene dokumentacije.

Osim digitalne reprezentacije, svaki digitalni objekt mora imati pridružene metapodatke. Za svaki digitalni objekt/fotografiju preuzima se sadržaj dokumentacijskog zapisa o fotografiji iz računalne muzejske baze, tako da se preuzimaju upisani podaci iz terminoloških tablica. Metapodaci su korisnicima dostupni na dvije razine. Prva razina podataka je vidljiva uz digitalnu reprezentaciju i sadržava naslov, ime autora, mjesto i vrijeme snimanja i zbirku. Dodatni podaci dostupni su nakon odabira pojedinačne fotografije i u obliku kataloške jedinice dostupni su: naslov, autor fotografije, mjesto i vrijeme izrade, vrsta građe, tema/ključne riječi, zbirka i inventarna oznaka fotografije. Budući da je ZagrebNet planiran kao platforma za kontinuirano objavljivanje odabranih fotografija i kratkih narativa o povijesti i sadašnjosti Zagreba, razvidno je da se fotografije biraju tematski, prema narativima, odnosno pričama koje će fotografijama dati društveno-povijesni kontekst. Među odabranim fotografijama su dobro dokumentirane i već objavljivane fotografije u izložbenim

⁹¹ Isto, Str. 203

⁹² American Art Collaborative (AAC) je konzorcij od 14 muzeja umjetnosti u Sjedinjenim Državama koji se zalažu za uspostavljanje kritične mase povezanih otvorenih podataka (LOD) na semantičkom webu. U svom radu istaknuli su problem nedosljednosti naslijeđenih podataka i izradili alat za transformaciju podataka u normalizirane formate, preuzeto s : <https://americanart.si.edu/about/american-art-collaborative#about-the-american-art-collaborative-85740>, pristupljeno 19.2.2021.

i edukacijskim projektima. Međutim, projekt teži objavljivanju fotografija koje su do sada bile nevidljive javnosti. To mogu biti fotografije lošije kvalitete, ali informacijski važne, ili fotografije s neutvrđenim podacima, a koje su dio povijesnog konteksta koji donosi digitalna priča. U konačnici, ovaj projekt u suradnji s korisnicima može nadograditi i muzejsku dokumentaciju.

Što se tiče količine fotografija koje se objavljuju, oslanjajući se na objavljenu literaturu o projektima digitalizacije, projektima objavljivanja mrežnog kataloga i lekcijama naučenim u tim projektima, odabrat će se više resursa za manji broj predmeta. Temeljni korak je osiguravanje kvalitete i cjelovitosti povezanih podataka, što znači da će se podaci ažurirati i pri tome će se koristiti standardizirani rječnik. Kao pomoć za kataloške jedinice i opis predmeta koristit će se rječnici Gettyjeva instituta i *Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima*.

Druga važna sastavnica dokumentacije, ali i preduvjet objavljivanju fotografija su autorska prava. S jedne strane, fotografije su djela zaštićena autorskim pravom koje traje sedamdeset godina nakon smrti autora. Fizičko vlasništvo nad fotografijama ne podrazumijeva vlasništvo nad autorskim pravima, tako da i javne ustanove koje ne naplaćuju svoje usluge mogu reproducirati i distribuirati djela koja su isključivo namijenjena nastavi ili znanstvenim istraživanjima. “Javni arhivi, javne knjižnice, obrazovne i znanstvene ustanove, ustanove za predškolski odgoj i socijalne (karitativne) ustanove, a koje svoje usluge ne naplaćuju, mogu iz vlastitog primjerka reproducirati autorsko djelo na bilo koju podlogu u najviše jednom primjerku.⁹³” Bez obzira na brojnost i značenje fotografija koje Muzej čuva, na organizacijska, financijska, intelektualna, vremenska i duga ulaganja kojima se muzejska građa nastoji digitalizirati i učiniti vidljivom i dostupnom korisnicima, predstoji važan i opsežan posao vezan za reguliranje prava na iskorištavanje autorskih djela, u našem slučaju fotografija. Za neke od njih bit će potrebno traženje dopuštenja za objavljivanje na mreži ili plaćanje naknade za objavljivanje. U raskoraku između napora u nekomercijalnim projektima koji doprinose povećanju znanja i ograničenja koja se odnose na poštivanje prava korištenja autorskih djela, pri nabavi djela koja podliježu autorskim pravima neophodno je pravodobno rješavanje pitanja autorskih prava, u čemu uvelike može pomoći uvođenje sustava licenciranja.

⁹³ Čl. 84 Zakona o autorskom pravu i srodnim pravima, NN 167/2003., https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399., pristupljeno 21.2.2021.

U slobodnom pristupu koje mrežni katalog nudi, autorska i vlasnička prava se teško mogu nadzirati. Jedan od načina zaštite tih prava je apliciranje vodenog žiga na fotografije koje će se objaviti u mrežnom katalogu. Osim dokaza izvornosti, digitalni vodeni žigovi upozoravaju krajnjeg korisnika na ograničena prava korištenja, služe kao smjerokaz na ustanovu kojoj fotografija pripada te vrše i zadaću promidžbe vlasnika prava.⁹⁴

4.4.2. Mogućnost generiranja kvalitetnih digitalnih fotografija

Projekti digitalizacije fotografskih zbirki u Muzeju grada Zagreba provode se kontinuirano. Prvi Nacionalni program digitalizacije arhivske, knjižnične i muzejske građe stvorio je 2006. godine normativni i infrastrukturni okvir prema kojem se digitalizacija počela provoditi. Prema smjernicama i tehničkim mogućnostima unutar ustanove, fotografije se digitaliziraju postupcima skeniranja. Fotografije dimenzija 15 cm x 18 cm ili veće skenirale su se u razlučivosti od 300 dpi, dok se za manje formate fotografija razlučivost sukladno povećavala. Kako su se preporuke za digitalizaciju tijekom vremena mijenjale, početkom 2021. godine u Muzeju grada Zagreba usvojene su upute za projekte digitalizacije u kojima su propisane nove norme, prema dokumentima u okviru Projekta digitalizacije kulturne baštine.⁹⁵ Dubina boja određena pri digitalizaciji je 24 bita po pikselu, a model za opis boja je RGB. Digitalizirane fotografije pohranjuju se u preporučenom formatu za pohranjivanje - TIFF formatu. Digitalne fotografije dobivene skeniranjem prema navedenim parametrima su *master slike*, pohranjuju se bez dodatne obrade i bez sažimanja. U skladu s načelima pohrane i čuvanja digitalnog sadržaja, čuvaju se na najmanje dva prostorno dislocirana mjesta. Osim pohrane, master slike služe i kao izvor za izradu obrađenih inačica ili inačica u smanjenoj kvaliteti. Za izvedene slike odabran je JPEG format, koji se dobiva iz master fotografije automatiziranim postupcima. Uz sažimanje koje JPEG format uključuje, iz master fotografije se izvode identifikacijske fotografije niske razlučivosti koje omogućavaju brzo pregledavanje i lako manipuliranje u procesima inventarizacije u računalnoj bazi podataka M++.

Master slike digitaliziranih fotografija sačuvane i pohranjene u Muzeju izvor su generiranja fotografija koje će biti objavljene u projektu ZagrebNet. Veličina i kvaliteta fotografija

⁹⁴ Zlodi, G. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40, 2003., Muzejski dokumentacijski centar, Str. 86.

⁹⁵ Više o projektu na stranici <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijevo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/projekt-e-kultura-digitalizacija-kulturne-bastine/15548>, pristupljeno 20.1.2021.

prilagođena je autorskim i vlasničkim pravima nad fotografijama. Bilo je potrebno uskladiti želju za otvorenim pristupom fotografijama i zaradu koju institucijama donosi izrada digitalnih kopija građe koju čuvaju. Rješenje koje se nameće postavljanje je digitalnih fotografija niske razlučivosti i upućivanje na Muzej grada Zagreba za korištenje fotografija i izdavanje velikih i kvalitetnih inačica.

4.4.3. Dobra priča

Kako je već navedeno u prethodnim poglavljima, fotografije su posebne zbog svoje dualne prirode. Kao i svi muzejski predmeti, izvori su i nositelji informacija. Kao takvi, zaslužuju biti istraženi i predstavljeni javnosti kao temelji novih istraživanja i izvori novih znanja. No, fotografije su i dokumenti prošle realnosti i preuzimaju na sebe dio njena značenja. Upravo će to značenje biti temelj interpretacije priča ZagrebNeta. Priče će biti koncipirane kao kratki narativi o povijesti Zagreba, njegovih ulica, parkova, zgrada, ljudi i događanja. Ti kratki narativi odnosit će se na stvarne ljude koji su živjeli u određenom vremenu i prostoru. S obzirom na navike današnjih korisnika, priče će biti ograničene na jednu do dvije kartice teksta. Kratka forma i stil pisanja održat će pažnju korisnika, dok će jasnoća sadržaja pružiti korisnicima priliku stjecanja novih znanja i iskustava. Uza svaku priču korisnicima će biti pružen i popis literature koji se odnosi na izloženu temu, koji će zahtjevnijim istraživačima omogućiti dublje istraživanje teme. S druge strane, da bi imala svrhu, priča o povijesti mora imati poveznicu s današnjicom i mora nositi poruku. Potaknuti fotografijama i pričama o ljudima koji su živjeli prije nas i baštini koju su nam predali, osnovni cilj ZagrebNeta podizanje je svijesti o našoj odgovornosti za baštinu, o vrijednostima koje ostavljamo našim nasljednicima.

4.5. Specifikacija ZagrebNeta

Elementi koje treba sadržavati specifikacija digitalnog baštinskog proizvoda, prema Šojat-Bikić, su koncept, svrha i ciljevi, korisnici, tema, žanr, sadržaj, organizacija sadržaja, funkcije proizvoda, jezici, način isporuke, tehnički zahtjevi, projektni tim, model financiranja,

specifičnost proizvoda, marketinške aktivnosti, metoda vrednovanja proizvoda i održavanje⁹⁶. U prethodnim poglavljima predstavljen je portal ZagrebNet, njegov koncept, svrha i ciljevi, tema, žanr i sadržaj. Funkcije proizvoda su istražene putem formativne evaluacije predstavljene u poglavlju 5.

ZagrebNet je planiran kao dvojezični portal koji će biti dostupan na hrvatskom i engleskom jeziku. Projektni tim portala uključuje voditeljicu projekta, voditeljice fotografskih zbirki, voditeljicu promidžbe i marketinga te vanjske stručnjake. Fotografije i pripadajući metapodaci, pojašnjenja i detaljnije informacije dostupni su pregledom i pretraživanjem mrežnog kataloga muzejskih fotografskih zbirki, a interpretacija će biti pružena putem priča iz zbirki Muzeja grada Zagreba u formi bloga. S obzirom na to da se radi o javnom mrežnom portalu, medij isporuke je web. Specifikacija ZagrebNeta navedena je u tablici u Prilogu 2.

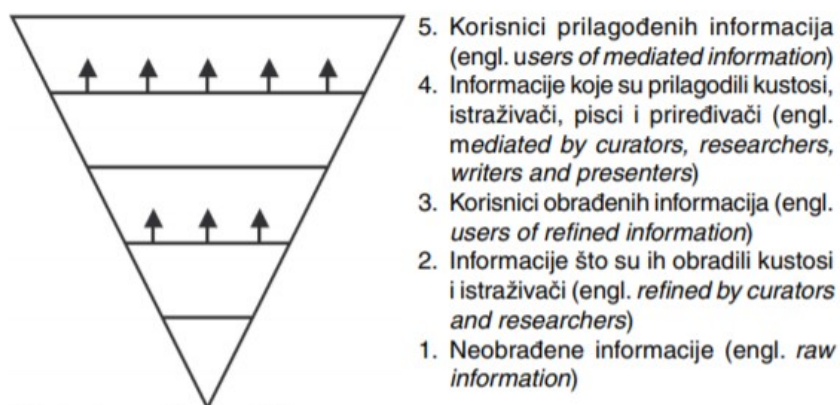
4.5.1. Korisnici ZagrebNeta

Korisnici ZagrebNeta predstavljaju težišnu točku projekta. Neposredni povod nastanka projekta ZagrebNet bilo je povećanje kvalitete usluge Muzeja Grada Zagreba i omogućavanje pristupa informacijama što široj publici. Britanski povjesničar i muzeolog Andrew Roberts⁹⁷ navodi šest kategorija korisnika. U prvoj kategoriji korisnika nalazi se osoblje muzeja, upravna tijela i drugi profesionalci koji trebaju pristup širokom rasponu informacija, a mogu ih dobiti izravno ili preko posrednika, poput informatičara ili kustosa. U drugu kategoriju svrstani su istraživači, kojima je također važan što lakši pristup pouzdanim informacijama, pa je vjerojatno da će se češće koristiti složenim pretraživanjima. U trećoj skupini su novinari, urednici i mediji kojima će odgovarati brzi pristup do specifičnih resursa, kao što su slike. Četvrtu skupinu čine znanstvenici i profesori kojima će pristup kontekstualiziranim informacijama biti potreban za predavanja, ali će se služiti i primarnim kataloškim informacijama i slikama. Slično će htjeti i pripadnici iduće skupine, učenici, studenti i pojedinci u strukturiranom programu učenja, grupe specijalista i pojedinci koji usavršavaju svoje znanje kroz život. I na kraju, građani i turisti mogu imati vrlo široke spektre interesa koje mogu ispuniti pretraživanjem sadržaja. Ova široka podjela korisnika korespondira s

⁹⁶ Šojat-Bikić, M. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // *Muzeologija* 50, 2013. Str 224

⁹⁷ Roberts, Andrew. Dostavljanje informacija o zirkama korisnicima. // *Muzeologija* 41./42. 2004./2005. Str. 10.

informacijskom piramidom kojom Elizabeth Orna i Charles Pettit prikazuju korisnike i određene vrste informacija, a koju donosi Goran Zlodi⁹⁸ (Slika 8.)

Slika 8. Informacijska piramida⁹⁹

Primjenjujući navedeni model i potrebe korisnika na portal ZagrebNet, može se zaključiti da su sve navedene kategorije uključene u ovaj projekt. Kao muzejski predmeti i vizualna dokumentacija prošlog vremena i mjesta, fotografije su nepresušni izvor neobrađenih informacija koje će koristiti osoblje muzeja i drugi profesionalci. Primarne kataloške informacije koje su nastajale od trenutka kada je fotografija ušla u muzej isporučit će se kao kataloške jedinice fotografija, koje su obradili kustosi i istraživači, a koristit će ih javni mediji, predavači, korisnici koji žele ili usavršavaju obrazovanje kroz život. Priče iz zbirki Muzeja grada Zagreba namijenjene su široj javnosti, neformalnim i cjeloživotnim učenicima, turistima, posjetiteljima, ukratko korisnicima prilagođenih informacija.

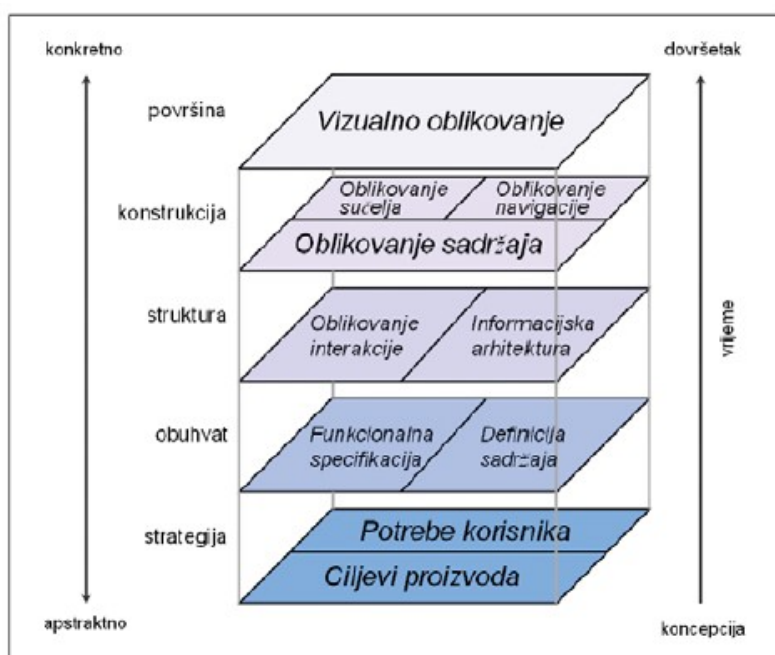
Možda je potrebno dodati da posredovanje kulturne baštine korištenjem suvremene tehnologije neće utjecati na tradicionalne oblike komuniciranja. Doživjeti originalnu fotografiju bit će i dalje ekskluzivno pravo posjetitelja izložbi. Knjige, katalogi, časopisi i ostale publikacije i dalje će koristiti fotografsku građu. Korisnici će i dalje moći slati upite i obraćati se muzejskim stručnjacima na isti način na koji su to činili do sada. No, kreiranjem digitalnog proizvoda i kontinuiranim objavljivanjem odabranih predmeta koji time postaju dostupni za pretraživanje i pregledavanje, ali i ponovnu uporabu u različitim modelima komunikacije postiže se višestruka korist.

⁹⁸ Zlodi, G. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40, 2003., Muzejski dokumentacijski centar, Str. 25

⁹⁹ Isto

4.5.2. Razvoj ZagrebNeta

Kako je već naglašeno, ideja o ZagrebNetu, planiranje i oblikovanje portala potaknuto je potrebama korisnika fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba. Upravo korisnika kao polazišnu točku razvoja svakog digitalnog proizvoda naglašava dizajner korisničkog iskustva, Jesse James Garrett, a Šojat-Bikić¹⁰⁰ donosi Garrettov model razvoja digitalnog proizvoda (Slika 9.), s pet međusobno ovisnih razina koje oblikuju elemente doživljaja korisnika.

Slika 9. Garrettov model razvoja digitalnog proizvoda¹⁰¹

Kako se prva razina razvoja digitalnog proizvoda odnosi na strategiju, počinjemo definiranjem ciljeva i potreba korisnika ZagrebNeta. Cilj portala je omogućiti korisnicima pristup muzejskim predmetima, pristup koji je do sada bio prostorno i vremenski ograničen na prostor i radno vrijeme Muzeja, a zbog pandemije COVID 19 i epidemioloških mjera i znatno otežan. Online pristup muzejskim predmetima omogućava pristup svim korisnicima, uključujući korisnike koji rade od kuće, a čiji broj je u okolnostima pandemije naglo porastao. Osim što su potrebe korisnika u online okruženju postale veće, nakon zagrebačkog potresa u ožujku 2020. godine izazvane štete i potrebne rekonstrukcije rezultirale su

¹⁰⁰ Šojat-Bikić, M. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50, 2013. Str. 222-223.

¹⁰¹ Isto, Str. 223

povećanim brojem zahtjeva za uvid u fotografsku građu. ZagrebNet omogućava povezivanje s korisnicima koji ne žive u Zagrebu i Hrvatskoj, ali imaju potrebu ostati povezani s baštinom i razvijati svoj identitet u sredini u kojoj žive. Osim što može omogućiti suradnju s nastavničkim osobljem i povezivanje nastavnih sadržaja s objavljenim fotografijama i pričama, objavljeni sadržaj može biti poticaj turističkim samostalnim i organiziranim obilascima, vođenim turama ili drugim turističkim projektima.

Na drugoj razini razvoja definiraju se funkcije digitalnog baštinskog proizvoda i sadržaj koji će biti uključen u proizvod. Sadržaj na kojem se temelji ovaj portal su fotografije iz fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba, informacije o fotografijama te priče koje čine interpretacijski sloj koji se komunicira putem bloga. Funkcije koje su dostupne su pregled, pretraživanje, odabir, preuzimanje i vrednovanje sadržaja.

Na trećoj razini, kada se govori o strukturi, sadržaj se dijeli u logične cjeline. Portal ZagrebNet sastoji se od kataloga, bloga, interaktivne karte grada i ankete. U prvoj etapi razvoja napravljen je mrežni katalog fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba (Slika 10). U drugoj etapi planiran je razvoj bloga, interaktivne karte grada i ankete. Daljnji razvoj i funkcionalnosti portala dogovorit će se u suradnji s korisnicima i prema rezultatima provedenih evaluacija.

The screenshot displays the ZagrebNet website interface. At the top left is the logo for zagrebnet.mgz.hr, and at the top right is the logo for the Museum of the City of Zagreb (MGZ). Below the logos is a search bar with the text "Upiši ključnu riječ" and a search button. The search results are displayed in a grid format. The first result is a photograph of Bakačeva ulica, Zagreb, with the following details: naslov: Bakačeva ulica, pogled prema Kaptolu; autor: nepoznat (fotograf); mjesto: Zagreb; vrijeme izrade: oko 1920. g.; zbirka: Zbirka fotografija zagrebačkih vizura. The second result is another photograph of Bakačeva ulica, Zagreb, with the following details: naslov: Bakačeva ulica; autor: nepoznat (fotograf); mjesto: Zagreb; vrijeme izrade: oko 1930. g.; zbirka: Zbirka fotografija zagrebačkih vizura. On the left side of the interface, there is a filter menu with the following sections: ZBIRKA (Zbirka fotografija zagrebačkih vizura (16)), VRSTA GRAĐE (crno-bijela fotografija (14), negativ (1), negativ na staklu (1)), and AUTOR (nepoznat (10), Albini, Alfred (2)).

Slika 10. ZagrebNet, prikaz rezultata pretraživanja fotografija

Četvrta razina razvoja podrazumijeva definiranje prezentacije sadržaja i informacijske arhitekture koja, uključujući petu razinu, daje cjeloviti i konačan izgled digitalnog proizvoda.

Razvojem programa u sljedećim fazama omogućilo bi se geolociranje, koje bi uz prostorni odabir uključilo i mogućnost odabira fotografija prema vremenskom razdoblju. Katalog ulica omogućio bi pregled i uvid u promjene naziva ulica, a šetnja gradom uz mogućnost pregledavanja povijesnih fotografija na odabranim lokacijama pretvorile bi obilazak u svojevrsni vremeplov.

Koristeći ZagrebNet kao komunikacijsku platformu, postoji mogućnost suradnje sa zajednicom u vidu rada mnoštva (engl. *crowdsourcing*). Okvir ZagrebNeta bi se mogao iskoristiti kao polazište za projekte u kojima bi se mogli prikupljati podaci o osobama, događajima i mjestima u smislu označavanja na fotografijama.

Uključivanje korisnika u ovaj projekt planiran je preko poziva kojim će ih se potaknuti da podijele svoje priče vezane uz objavljene fotografije, kao i da sudjeluju u odabiru sadržaja koji će se digitalizirati i objavljivati.

Povezivanjem s ustanovama i vlasnicima fotografija koje dokumentiraju povijest grada, ZagrebNet može biti dio fotografskog repozitorija vizualne dokumentacije Zagreba koja će uključivati sve aspekte grada u svim vremenskim razdobljima od pojave prve fotografije vezane uz Zagreb.

5. Formativna evaluacija ZagrebNeta

5.1. Formativna metoda evaluacije u muzejima

Postupak evaluacije u muzejima preuzet je iz sustava obrazovanja¹⁰². S obzirom na faze razvoja nekog projekta, razlikujemo prethodnu evaluaciju, koja se provodi prije provedbe projekta; formativnu evaluaciju, koju provodimo dok je projekt u razvojnoj fazi, i sumativnu evaluaciju, koju provodimo nakon završetka projekta¹⁰³. Svaka od navedenih evaluacija ima svoj tijek, metode i cilj. Formativna evaluacija podrazumijeva analiziranje i vrednovanje procesa ili programa kako bi se unaprijedila njegova kvaliteta. Oslanja se na kvalitativan pristup istraživanju, a provodi se tijekom samog procesa¹⁰⁴.

Tomislav Šola definira evaluaciju u muzeju kao napor kojim institucija vrednuje svoj proizvod prije nastanka, tijekom izrade i nakon „konzumiranja“. Pritom primjećuje (2001. godina) da još nije došlo vrijeme kad će vrednovanje postati dio uobičajene prakse, iako je od velike pomoći i trebalo bi ga provoditi u svim programima koji drže do kvalitete¹⁰⁵. „Među iskušenjima institucionalizma jest i zaboravljanje komu treba služiti, pa se ta birokratska korumpiranost uma najbolje može spriječiti iskrenim propitivanjem korisnika o stvarnim učincima aktivnosti“¹⁰⁶, zaključuje Šola.

Formativna evaluacija provodi se tijekom pripremanja i produkcije projekta, kako bi se testirale njegove komponente. ZagrebNet je digitalni baštinski proizvod koji je osmišljen i potpuno orijentiran prema korisnicima. Nakon prve faze razvoja, u kojoj je završeno vizualno oblikovanje, izgled i funkcionalnost mrežnog kataloga, valja ispitati dovršene značajke kako bi se one u drugoj fazi razvoja proizvoda mogle izmijeniti ili unaprijediti. Ta evaluacija zahtijeva odabir metode, kao i ispitanika.

¹⁰² Denis Samson, prema Gob, A.; Drouget, N. Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007.

¹⁰³ prema Studying Your Visitors: Where To Begin, Randi Korn Published in History News [March/April 1994], <http://courses.washington.edu/mus588/Winter%202009/Audience%20Research/resource%20files/studying.your.visitors.pdf> 15.3.2021.

¹⁰⁴ Španja, S. Evaluacija kao pedagoški fenomen. // Školski vjesnik 68(1), 2019. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/230629>, 17.3.2021.

¹⁰⁵ Šola, T. Marketing u muzejima ili o vrlini i kako je obznaniti, Hrvatsko muzejsko društvo, 2001. Str. 130-132

¹⁰⁶ Isto, Str. 135

5.2. Metode i ispitanici

Prilikom definiranja formativne evaluacije, bilo je potrebno postaviti okvire istraživanja. Kako se portal ZagrebNet razvija u etapama, kao okvir istraživanja odabran je dosad razvijen mrežni katalog fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba. Evaluacijom se htjelo doznati mišljenje ispitanika o vrijednosti i korisnosti objavljenog sadržaja, o kvaliteti oblikovanog prikaza sadržaja, o kvaliteti navigacije, kao i o funkcionalnosti i općem dojmu o dizajnu čitava portala. Svrha ove evaluacije je otkriti potencijalne nedostatke i poboljšati funkcionalnost stranice.

Formativna evaluacija propituje kvalitetu ideja i procesa projekta, pri čemu se oslanja na kvalitativan pristup istraživanju. Zbog prirode sadržaja evaluacije metode kojom bi istraživanje bilo dobro provesti su pojedinačni intervjui s korisnicima, fokus-grupama i/ili promatranje ponašanja posjetitelja Muzeja. Međutim, zbog preporuka o distanciranju, online nastavi i ostalim mjerama koje se provode zbog pandemije COVID 19, odabran je kvantitativni pristup vrednovanju jer daje objektivne rezultate izražene statistikom. Za potrebe ovog istraživanja kreirana je formalno strukturirana anketa¹⁰⁷ s ograničenim brojem ponuđenih opcija. Anketa je podijeljena u četiri dijela i sadrži 13 pitanja zatvorenog tipa i jedno pitanje otvorenog tipa. Prvi dio ankete odnosi se na demografske podatke, u drugom dijelu se ispituju interesi ispitanika, u trećem su pitanja vezana za mišljenje i stavove o web stranici, a na kraju slijede pitanja o cjelokupnom dojmu.

Istraživanje je obuhvatilo populaciju studenata na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu. Anketirani uzorak ili dio populacije izdvojen ciljem ovog istraživanja i proučavanja zbog praktičnosti je bio prigodan (studentske grupe kojima je predavao mentor Goran Zlodi). Anketirani su studenti preddiplomskog i diplomskih studija na Odsjeku. Studentima je dana na uvid stranica <http://www.zagrebnet.mgz.hr:2222/>, a zatim im je poslana online anketa. U ovoj online anketi sudjelovao je 31 student u razdoblju od 11. do 20. svibnja 2021. Rezultati ankete prikazani su u sljedećem poglavlju.

¹⁰⁷ Upitnik se nalazi u prilogu

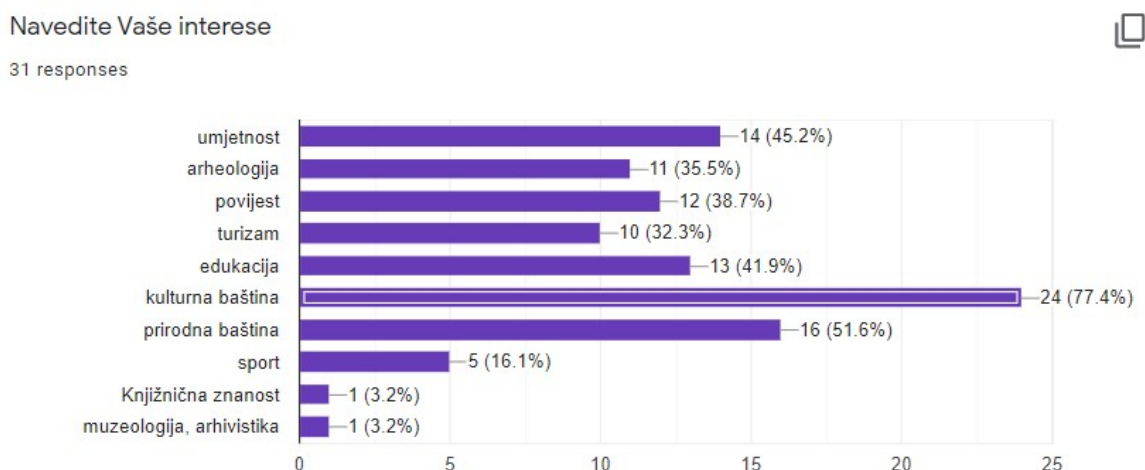
5.3. Rezultati i rasprava

U prvom dijelu ankete dobivene su osnovne informacije o posjetiteljima stranice ZagrebNet. Istraživanju su pristupile 24 studentice i 7 studenata. Većina njih (71% ili 22 studenta) su starosne dobi od 18 do 24 godine, dok je devetero studenata nešto starije dobi, od 25 do 34 godine.

Prema stupnju obrazovanja, sedam studenata ili njih 9,7% završilo je samo srednju školu, najveći broj studenata, 21 ili 67,7%, završilo je sveučilišni ili stručni preddiplomski studij, dok je sedmero studenata završilo sveučilišni ili specijalistički diplomski studij.

Svi ispitanici su student i studentice sveučilišta, a samo je jedan ispitanik naveo da je dodatno i *freelancer*.

U drugom dijelu ankete ispitivani su interesi posjetitelja. U Grafikonu 1 navedeni su odgovori na pitanje “Navedite Vaše interese: umjetnost / arheologija / povijest / turizam / edukacija / kulturna baština / prirodna baština / sport / ostalo (dopisati)”.

Grafikon 1: Interesi ispitanika

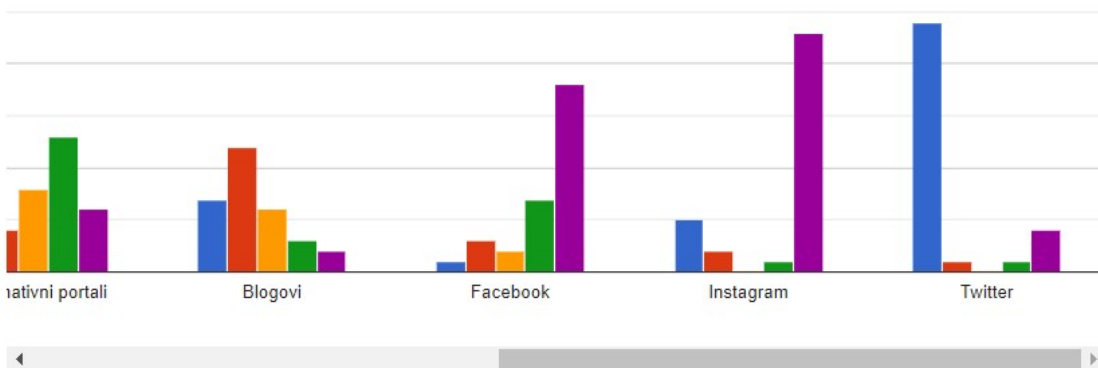
S obzirom na to da su ispitanici studenti muzeologije i arhivistike, očekivano je najveći broj njih, 24 ili 77,4% izrazio interes za kulturnom baštinom. Oko polovice ispitanika interesira se za prirodnu baštinu, umjetnost i edukaciju, a neznatno manji interes iskazan je za povijest, arheologiju i turizam. Petero studenata iskazalo je zanimanje za sport, a kako im je pružena mogućnost da dopišu svoje interese ako nisu navedeni, student su dopisali knjižničnu znanost te muzeologiju i arhivistiku.

Pitanje o posjećivanju i učestalosti posjećivanja određenih vrsta mrežnih stranica rezultiralo je odgovorima prikazanim u Grafikonu 2.

Koju vrstu mrežnih stranica posjećujete i koliko često?

Koju vrstu mrežnih stranica posjećujete i koliko često?

Grafikon 2: Učestalost posjećivanja mrežnih stranica

Iz odgovora je doznajemo da studenti najviše posjećuju društvene mreže, Facebook i Instagram, zatim informativne portale, a u manjoj mjeri mrežne stranice baštinskih ustanova te mrežne kataloge i repozitorije. Znatno manje zanimanja pokazali su za posjećivanje virtualnih izložbi i blogova, a najmanje od navedenih stranica posjećuju društvenu mrežu Twitter. Više od polovice ispitanika bilježi svakodnevnu posjetu društvenim mrežama Instagramu i Facebooku, petina ispitanika svakodnevno posjećuje informativne portale, samo dva ispitanika svakodnevno posjećuje blogove, dok je mjesečna posjeta prosječna učestalost posjete mrežnim katalogima i repozitorijima. Analizirajući učestalost posjeta pojedinim

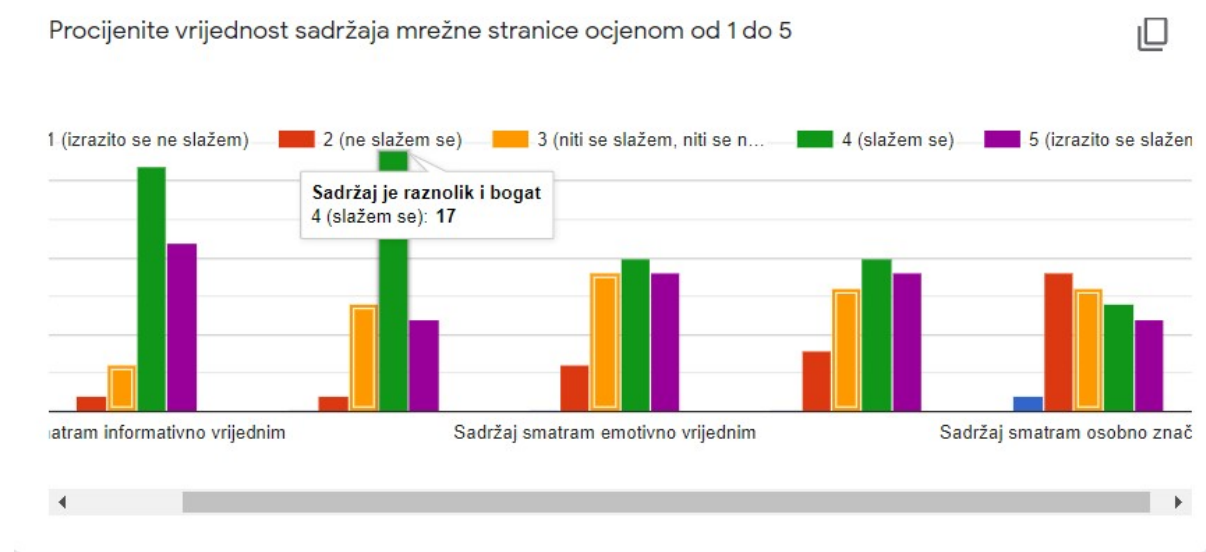
vrstama mrežnih stranica, razlika ispitanika u godinama, iako neznatna, pokazala je određene karakteristike. Mrežne stranice baštinskih ustanova rjeđe posjećuju stariji ispitanici, u dobi 25-34 godine, nego mlađi ispitanici iz dobne skupine 18-24 godine. Većina ispitanika navedene starije dobne skupine svakodnevno posjećuje Facebook i nitko iz iste skupine ne koristi društvenu mrežu Twitter.

S obzirom na to da je ZagrebNet portal na kojem se objavljuju muzejski predmeti Muzeja grada Zagreba, jedno od pitanja vezanih uz interes posjetitelja stranice odnosilo se na dosadašnji posjet Muzeju. Nešto više od polovice studenata koji su pristupili anketi, njih 17, nije posjetilo Muzej grada Zagreba, dok je 14 studenata bilo u posjeti. Među posjetiteljima Muzeja veći je broj muških studenata i studenata starije dobne skupine (25-34 godina).

Treće poglavlje ankete odnosilo se na mišljenja i stavove o mrežnoj stranici ZagrebNet. Od studenata se tražilo da procijene vrijednost sadržaja mrežne stranice ocjenom od 1 do 5 prema sljedećim kriterijima:

- Sadržaj smatram informativno vrijednim
- Sadržaj je raznolik i bogat
- Sadržaj smatram emotivno vrijednim
- Sadržaj smatram rijetko viđenim /
- Sadržaj smatram osobno značajnim.

Rezultati su navedeni na Grafikonu 3.

Grafikon 3: Procjena vrijednosti sadržaja mrežne stranice

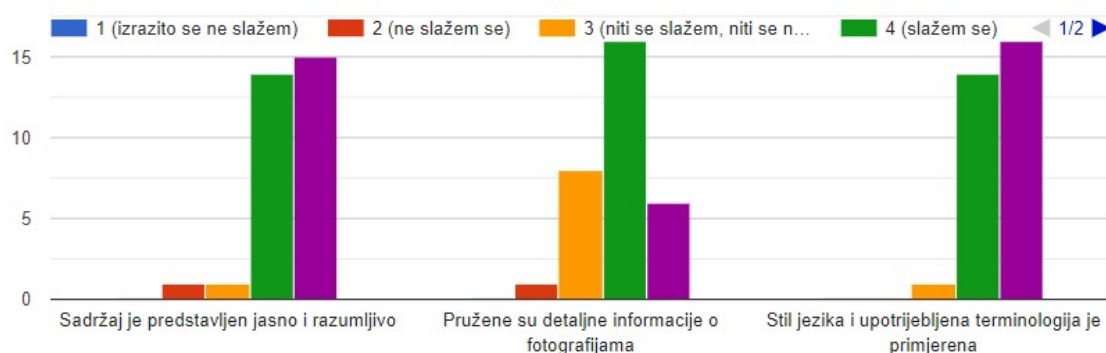
Najveći broj ispitanika slaže se s izjavom da je sadržaj mrežne stranice informativno vrijedan, raznolik i bogat, nešto niži broj ispitanika izrazio je da je sadržaj mrežne stranice rijetko viđen i za njih emotivno vrijedan, a osobni značaj je kategorija prema kojoj su ispitanici u prosjeku indiferecentni. Sadržaj objavljen na stranici ZagrebNet informativno vrednijim smatraju ispitanici čiji su interesi u području turizma, kulturne baštine i umjetnosti, nego ispitanici čije je područje interesa povijest. Raznolikost i bogatstvo sadržaja najviše su ocijenili studenti koji su zainteresirani za kulturnu baštinu, a najniže poklonici umjetnosti. Međutim, potonji ispitanici smatraju da im je sadržaj portala emotivno i osobno vrijedan. Osobni značaj objavljenog sadržaja kao i emotivnu vrijednost sadržaja više ocjenjuju ispitanici starije dobne skupine.

Drugo pitanje odnosilo se na procjenu sadržaja i njegovog predstavljanja, pri čemu se od ispitanika tražilo da ocjenom od 1 do 5 izraze svoje mišljenje o sljedećim tvrdnjama:

- Sadržaj je predstavljen jasno i razumljivo
- Pružene su detaljne informacije o fotografijama
- Stil jezika i upotrijebljena terminologija je primjerena.

Rezultati su navedeni u Grafikonu 4.

Procijenite sadržaj i njegovo predstavljanje ocjenom od 1 do 5

Grafikon 4. Procjena predstavljanja sadržaja

Ispitanici smatraju da je stil jezika i upotrijebljena terminologija primjerena, smatraju da je sadržaj predstavljen jasno i razumljivo, a trećina ispitanika nije se složila ili je bila indiferecentna prema izjavi da su pružene detaljne informacije o fotografijama. Analizirajući te odgovore, primjećujemo da su studentice koje smatraju da je sadržaj informacijski

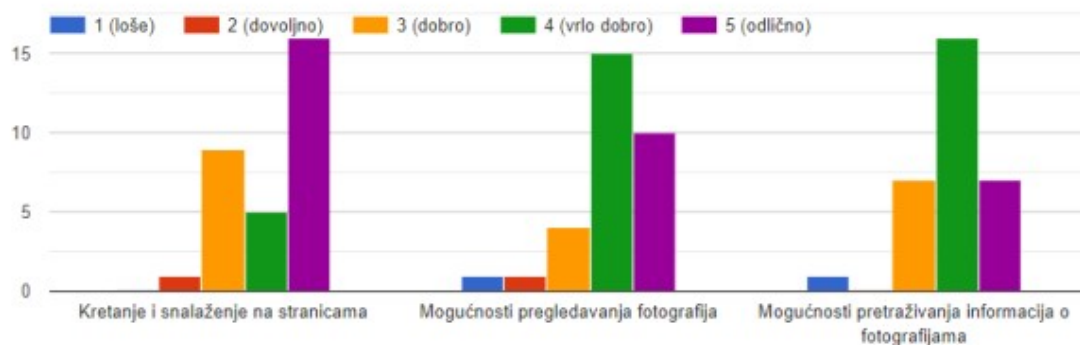
vrijedan, raznolik i bogat, u najvećem broju i one koje su izrazile emotivnu vrijednost i osobni značaj sadržaja te sadržaj smatraju rijetko viđenim, a izrazile su i najveće slaganje s izjavom da je sadržaj predstavljen jasno i razumljivo. Izrazito slaganje pokazuju i studenti čiji je interes arheologija, a najmanje slaganje s ovom izjavom pokazuju student koji su naveli povijest kao područje svoga interesa.

Treće pitanje odnosilo se na funkcionalnosti. Od ispitanika je i u ovom pitanju traženo da ocjenom od 1 do 5 procijene:

- Kretanje i snalaženje na stranicama
- Mogućnosti pregledavanja fotografija
- Mogućnosti pretraživanja informacija o fotografijama.

Rezultati su prikazani na Grafikonu 5.

Ocijenite mogućnosti korištenja sadržaja ocjenom od 1 do 5

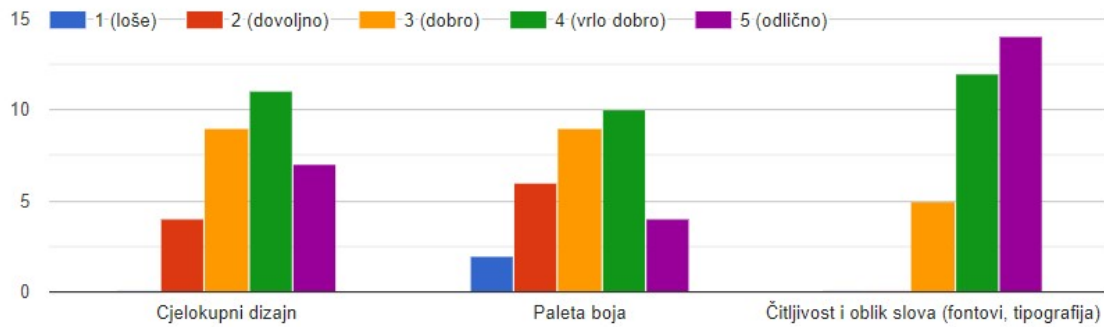

Grafikon 5: Procjena funkcionalnosti mrežne stranice

Od navedenih funkcionalnosti, najbolje je procijenjeno kretanje i snalaženje na stranicama (prosječna ocjena 4,16), nešto nižom prosječnom ocjenom (4,03) okvalificirana je mogućnost pregledavanja fotografija i još nižom (3,9) mogućnosti pretraživanja informacija o predmetima. Prilikom ocjenjivanja navedenih funkcionalnosti, mogućnosti kretanja i snalaženja na stranicama većom su ocjenom ocijenili ispitanici starije životne dobi (25-34 godine) te studenti koji su zainteresirani za kulturnu baštinu. Mogućnosti pregledavanja fotografija većom ocjenom su ocijenili muški ispitanici i ispitanici zainteresirani za turizam, a najnižom ocjenom studenti čiji su interesi vezani uz umjetnost, koji su najniže ocjene dali i mogućnosti pretraživanja informacija.

Procjena dizajna korisničkog sučelja također je ostvarena ocjenjivanjem od 1 do 5: cjelokupnog dizajna, palete boja i čitljivosti i oblika slova. Rezultati su navedeni u Grafikonu 6.

Ocijenite dizajn korisničkog sučelja mrežne stranice ocjenom od 1 do 5

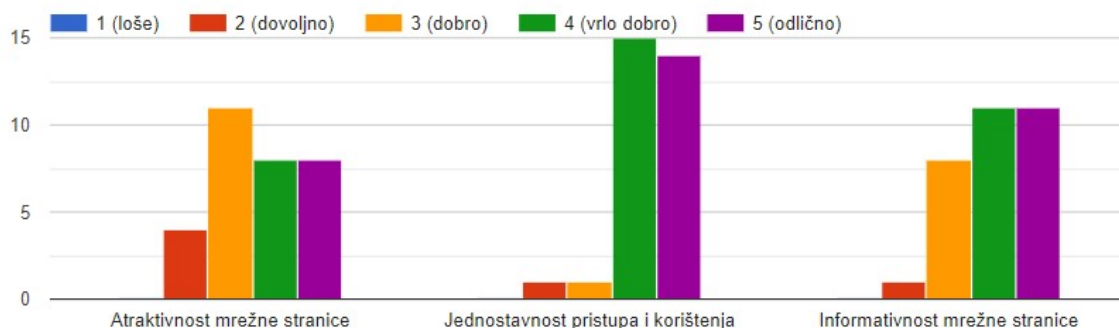

Grafikon 6: Procjena dizajna korisničkog sučelja

Prema navedenom grafu, najbolje je ocijenjena čitljivost i oblik slova, a najlošije upotrijebljena paleta boja. Odgovori su bili raznoliki u svim dobnim skupinama, a prema iskazanim interesima nije se vidjela nikakva posebna pravilnost u odnosu na ispitivane aspekte dizajna.

Cjelokupni dojam ispitan je kroz ocjenjivanje atraktivnosti mrežne stranice, jednostavnosti pristupa i korištenja te informativnosti mrežne stranice. Rezultat je prikazan u Grafikonu 7.

Ocijenite Vaš cjelokupni dojam ocjenom od 1 do 5

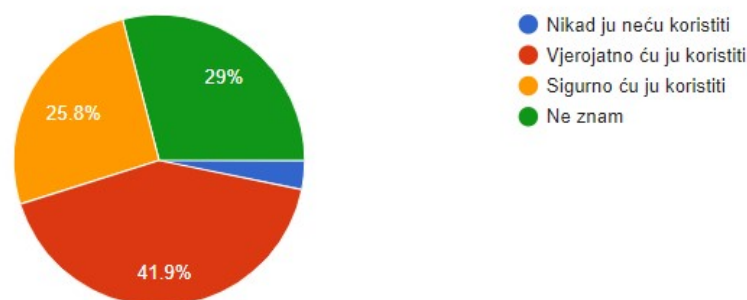
Grafikon 7: Procjena cjelokupnog dojma

U cjelokupnom dojmu najbolje je ocijenjena jednostavnost pristupa i korištenja prosječnom ocjenom 4,35. Nešto nižu prosječnu ocjenu, 4,03, dobila je informativnost mrežne stranice. Najniže (3,64) je ocijenjena atraktivnost mrežne stranice. Pripadnici starije skupine ispitanika (25-34 godine starosti) ocijenili su atraktivnost mrežne stranice većom ocjenom od prosječne, a muški ispitanici su davali veće ocjene od prosječnih za sve tri navedene kategorije cjelokupnog dojma. Atraktivnost mrežne stranice višom ocjenom su ocjenjivali studenti zainteresirani za povijest a nižom arheolozi. Studenti čiji je interes edukacija dali su prednost jednostavnosti korištenja, dok su student zainteresirani za turizam dali najnižu ocjenu informativnosti mrežne stranice. Analizirajući ocjene, najviše ocjene za atraktivnost dale su studentice, zatim osobe koje od svih ispitanika najčešće posjećuju blogove i virtualne izložbe, te Instagram, dok su najniže ocjene dale studentice mlađe dobne skupine. Navedene studentice su dale i najnižu ocjenu (2) za cjelokupni dizajn i paletu boja. Lošije ocjene informativnosti mrežne stranice davali su ispitanici koji češće posjećuju mrežne stranice baštinskih ustanova, mrežne kataloge i repozitorije te blogove.

Iako se posljednje pitanje temelji na predviđanju, može dati procjenu korisnosti mrežne stranice ZagrebNet. Odgovor na pitanje o eventualnom ponovnom korištenju mrežne stranice prikazan je u Grafikonu 8:

Mislite li da ćete ponovo koristiti mrežnu stranicu ZagrebNet?

31 responses

Grafikon 8. Ponovno korištenje mrežne stranice ZagrebNet

Na kraju ankete ispitanici su bili zamoljeni da napišu komentare i dojmove. Navodimo ih pojedinačno:

1. Nemam dodatnih komentara.
2. Sviđa mi se koliko je vedra stranica (kombinacija boja i slova). Nemam dodatnih komentara jer se sve čini dosta dobro posloženo i zanimljivo. Svaka pohvala na ideji i inicijativi, mene je ugodno iznenadilo:D sretno!
3. Stupac s filterima je dobar. Možda nije nužno potrebno ali više bi mi se sviđalo da kada se svaka fotografija otvori da se može još jače povećavati nego ovo kako je trenutno napravljeno te da je rezolucija viša, da se fotografija može jako povećati i onda ju s mišem vučemo i krećemo se po njoj kako želimo. Doživljaj uživanja u fotografiju je onda drugačiji i po meni bolji. Pretraživanje po ključnim riječima mi baš nije išlo za rukom. Mislim da bi ključne riječi i teme trebale biti još razrađenije detaljnije nego što su sada. Cjelokupan dizajn mi se sviđa bazično, jednostavno, elementarno napravljeno ali mogla bi se ta praktična značajka zadržati, a da estetski izgleda modernije, ovako kako je sada mi je malo previše bazično, čisto. Dodatna vrijednost kod svakog zapisa bi bio Materijali opis, Opis i Napomena kao što je to npr. napravljeno na portalu Digitalnih zbirki NSK. Sveukupno, projekt ZagrebNet smatram vrijednim i dragocjenim.
4. Nejasna su mi imena zbirka fotografija poput "borba" ili "zbirka fotografija zagrebačkih događanja" u kojoj se onda nalaze slike bolnice i zubne ambulante
5. Estetski mi stranica nije dovoljno privlačna i atraktivna, voljela bih vidjeti više informacija o predmetima i bilo bi odlično kad bi se lakše moglo kretati kroz predmete iz zbirke, a ne ulaziti u svaku sliku zasebno. Osim toga, smatram da je stranica zanimljiva i korisna.
6. Stranica je vrlo lijepa, jasna i zanimljiva
7. Najviše mi se sviđela jednostavnost korištenja i pristupačnost. Dodala bih raznolikost u smislu boja.
8. sviđa mi se što stranica nije pretrpana informacijama
9. Mislim da bi bilo korisno podebljati opciju pretrage, npr. u slučaju kada se u tražilicu upiše "razglednica" stranica izbacuje samo jedan rezultat jer se pretraga vrši po nazivima pojedinih predmeta (iako postoji zbirka razglednica koja sadrži 5 predmeta), mislim da bi bilo korisno dodati u pretragu i tagove ili još neke ključne riječi koje će olakšati pretragu.

10. Smatram da su opisi fotografija vrlo detaljni i čitljivi, na samom početku prije odabira određene zbirke bi povećala početnu fotografiju.
11. Svidjela mi se jednostavnost korištenja, promijenila bih dizajn stranice te dodala više sadržaja.
12. Mogućnost pregleda slika jedne nakon druge (kao slideshow) kada se klikne na jednu od slika u kategoriji
13. Ideja je sjajna i pokazuje inicijativu za promicanje kulturnog značaja muzeja. Osim naslova, dobro bi došao i kratak pregled/kontekst/sadržaj objave kako čitatelj ne bi morao nagađati o čemu se radi. Nedostaju osnovni podaci kao autor, razdoblje, ključne riječi i slično kako bi se vidjeli ti podaci bez ulaska u objavu. Bilo bi zgodno da ima nekakvu pop-up navigaciju i galerijsko listanje fotografija.
14. Promjena slika lijevo-desno strelicama u albumu, a ne za svaku sliku poseban link radi lakšeg pregledavanja
15. Sviđa mi se dizajn i sadržaj, no smatram da treba dodati strelice i poveznice između fotografija za bolji pregled i unaprijediti pretraživanje sadržaja po ključnim riječima jer je teško dobiti rezultat ako se ne zna točan naziv ili ključna riječ iz fotografije.

Uz pozitivne komentare ideje i inicijative, pohvale jednostavnosti i jasnoći portala, najveći broj negativnih komentara, sukladno prethodnim odgovorima, odnosio se na dizajn stranice. Slijedi funkcionalnost u kojoj su ispitanici naveli nemogućnost listanja fotografija ili lakšeg kretanja kroz zbirku. Nadalje, ispitanici bi voljeli vidjeti više informacija o predmetima i zbirkama, te su istaknuli da ključne riječi i teme trebaju biti bolje navedene i razrađene.

1. Zaključak

Sve veća prisutnost fotografije u svim aspektima ljudskog života utječe na raznolikost komunikacije koja se od verbalne znatno proširila na vizualnu komunikaciju. Značenje fotografije, vrijednosti koje ona sadrži bilo u materijalnom obliku ili sadržaju koji prikazuje, čine je predmetom vrijednim istraživanja, klasificiranja, čuvanja i komuniciranja. Veliki broj fotografija stručno je obrađen i klasificiran u fotografske zbirke Muzeja grada Zagreba koje su javno dobro. Paralelno uz stručnu obradu, fotografije se digitaliziraju kako bi se korisnicima omogućio jednostavan pristup i korištenje. Muzej u digitalnom okruženju može lakše ispunjavati zadaću edukacije i društvene uključenosti, omogućujući jednostavniji pristup muzejskim sadržajima i aktivno sudjelovanje korisnika u baštinskim sadržajima.

Temeljna ideja britanskog fizičara i tvorca World Wide Weba, Tima Bernersa Leeja, bila je da internet učini pristupačnim svim ljudima, znanstvenicima, ustanovama, tvrtkama i pojedincima za razmjenu informacija, a sa svrhom kvalitetnijeg obrazovanja, stjecanja novih iskustava, uvida i mudrosti. Ova ideja korespondira s naravi fotografije, poslanjem muzeja i potrebama korisnika. Spajajući sve navedeno, ZagrebNet je projekt koji nastoji ispuniti višestruke zadaće:

- objaviti stare, rijetke i zanimljive fotografije Zagreba i njegovih ljudi, prostora, zgrada, pojava i događaja
- učiniti lako dostupnom muzejsku građu kako bi korisnici mogli jednostavno, bez prostornih i vremenskih ograničenja, pretraživati i koristiti muzejsku građu u osobne svrhe
- omogućiti korisnicima participaciju u stvaranju sadržaja i oblikovanju ZagrebNeta

S obzirom na do sada ostvarenu financijsku potporu, realizirana je prva faza ZagrebNeta, mrežni katalog fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba i provedena je formativna evaluacija projekta.

Anketa je pokazala kvalitete i manjkavosti portala ZagrebNet. Poboljšani pristup dizajniranju i predstavljanju sadržaja mogli bi doprinijeti atraktivnosti stranice. Uz postojeće, dodat će se informacije o zbirkama, informacije načinu korištenja fotografija, a ključne riječi i teme dodatno će se razraditi. Funkcionalnost stranice koja je u anketi navedena kao nedostatna, unaprijedit će se tako da se korisnicima omogući listanje i

sukcesivno pregledavanje fotografija. Zahtjevi ispitanika za više informacija bit će ispunjeni u sljedećim etapama razvoja ZagrebNeta. Nakon postavljanja bloga, karte, uputa i dodatnih informacija o zbirkama i projektu, planirana je sumativna evaluacija, a na stranicu ZagrebNet bit će postavljena anketa kako bi se pratila kvaliteta posjete i zadovoljstvo korisnika ponuđenim sadržajem.

Koja je svrha ZagrebNeta? Kako ovaj projekt može utjecati na živote građana? Nadamo se i vjerujemo da će se putem fotografija iz zbirke Muzeja grada Zagreba korisnici zainteresirati za povijest grada, preko zanimljivih vizualnih sadržaja i priča zavoljeti ili više povezati s gradom i ojačati svoj identitet te posljedično s većim zadovoljstvom činiti dobro u sadašnjosti i dobro za budućnost baštine.

2. Literatura

1. Anić, Š., Klaić, N., Domović, Ž. Rječnik stranih riječi, Tuđice, posuđenice, izrazi, kratice i fraze, Zagreb: SANI-PLUS, 2002.
2. Barbarić, A. Povijesni pregled razvoja OPAC-a. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske. 46, 3-4(2003).
3. Batinić, D. Dokumentacija Muzeja grada Zagreba u utemeljiteljskoj fazi od 1907. do 1926. godine. // Informatica museologica 41(1-4), 2010.
4. Buntak, F. Izložba Oslobođenje Zagreba u Muzeju grada Zagreba // Vijesti Društva muzejsko-konzervatorskih radnika NR Hrvatske. 4, 1955.
5. Buntak, F. Pedeset godina Muzeja grada Zagreba. // Iz starog i novog Zagreba, Zagreb, Muzej grada Zagreba, 1957.
6. Danica ilirska, broj 14(1839), preuzeto:
<http://dnc.nsk.hr/Newspapers/LibraryTitle.aspx?id=13814fb3-98f0-4288-a955-ab222228233d#> (11.8.2020.)
7. Fabris Jokić, I. Knjižnični katalozi u digitalnom kontekstu, diplomski rad. Rijeka: Sveučilište u Rijeci, Filozofski fakultet; 2015 preuzeto:
<https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:186:881232>
8. Fisher, M. Razvoj Muzeja grada Zagreba, referat održan na proslavi, preuzeto
http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Razvoj_Muzeja_grada_Zagreba_VMK_5_1957.pdf 24.8.2020.
9. Gob, A.; Drouget, N. Muzeologija: povijest, razvitak, izazovi današnjice. Zagreb: Izdanja Antibarbarus, 2007.
10. Gržina, I. Fotografija kao muzejski predmet ili dokumentacijski izvor i sve između toga. // Informatica museologica 49, 2018.
11. Guteša, V. Fotografija u službi Muzeja grada Zagreba. // Iz starog i novog Zagreba, Zagreb, Muzej grada Zagreba, 1957.

12. Horvat, J. Profesor Gjuro Szabo, njegova ličnost i njegov rad // Szabo, G. Kroz Hrvatsko Zagorje, Knjižara Vasić, 1939., preuzeto <http://library.foi.hr/knjige/knjiga.aspx?C=1775> 26.8.2020.
13. Hrvatski jezični portal, http://hjp.znanje.hr/index.php?show=search_by_id&id=el1nXhc%3D&keyword=katalog, 6.1.2021.
14. Izvješća zagrebačkih muzeja 2019., Muzejski dokumentacijski centar Zagreb, dostupno https://www.mdc.hr/files/pdf/Izvjesca/2019/Muzej%20grada%20Zagreba_2019_mdc.PDF, 4.1.2021
15. Katalog. Hrvatska enciklopedija, mrežno izdanje. Leksikografski zavod Miroslav Krleža, 2020. <http://www.enciklopedija.hr/Natuknica.aspx?ID=30822>
16. Keene, S. Fragments of the World, Oxford, Burlington, M.A: Elsevier Butterworth-Heinemann, 2005
17. Kolveshi, Ž. Emilij Laszowski i Gradski muzej u Zagrebu iz perspektive suvremene muzeologije, preuzeto http://www.mgz.hr/UserFiles/file/Emilij_Laszowski_Kolveshi_Zeljka_Stoljece_nakon_Laszowskog_2016.pdf, 14.5.2020.
18. Kolveshi, Ž. Gjuro Szabo i Muzej grada Zagreba iz perspektive suvremene muzeologije. // Zbornik radova znanstveno-stručnog skupa Hrvatski povjesničari umjetnosti, Gjuro Szabo 1875.-1943. Zagreb, 2018.
19. Kolveshi, Ž. Stota obljetnica Muzeja grada Zagreba: 1907.-2007. Zagreb: Muzej grada Zagreba, 2007
20. Košćević, Ž. Kovani cvjetovi Zagreba: Izložba u Muzeju grada Zagreba // Vijesti muzealaca i konzervatora Hrvatske, 13 4 1964.
21. Maroević, I. Fotografija kao muzejski predmet. // *Informatica museologica* 31(3-4) / uredila Lada Dražin - Trbuljak. Zagreb : Muzejski dokumentacijski centar, 2000.
22. Maroević, I. Muzejska publikacija kao oblik muzejske komunikacije. // *Informatica museologica*, 32(3-4), 2001. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/140570>, 06.01.2021.
23. Maroević, I. Uvod u muzeologiju. Zagreb: Zavod za informacijske studije, 1993.

24. Miklošević, Ž. Zlodi, G. Informacijska tehnologija u muzejima – značajke interaktivnih sadržaja u informalnome kontekstu učenja. // Informacijska tehnologija u obrazovanju/ uredila Lasić-Lazić, J. Zagreb:Zavod za informacijske studije 2014.
25. Miočić, I. Bibliografski zapisi od kataloga na listićima do semantičkog weba: uvjeti za funkcionalnost. // Vjesnik bibliotekara Hrvatske 60(4), 2017.
26. Poziv i molba. // Prosvjeta. 18(1907, preuzeto
http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Poziv_i_molba_Prosvjeta_1907.pdf 13.8.2020.
27. Pravilnik o sadržaju i načinu vođenja muzejske dokumentacije o muzejskoj građi, Članak 13, Narodne novine 108/2002
28. Premerl, N. Povijest Muzeja grada Zagreba u zrcalu stalnih postava. // Stoljeće Muzeja grada Zagreba 1907.-2007. / uredio Arčabić, G. Zagreb, Muzej grada Zagreba, 2007.
29. Prof. Gjuro Szabo, četrdeset godina naučnog rada i nastojanja, preuzeto:
http://www.mgz.hr/UserFiles/file/MGZ_Gjuro_Szabo_Hrvatica_1939.pdf , 25.8.2020.
30. Prva izložba dalmatinsko-hrvatsko-slavonska 1864 ., preuzeto:
<https://digitalnezbirke.kgz.hr/?object=view&hash=lAdrbCrOnL> (12.8.2020.)
31. Radovanlija Mileusnić, S. Što je muzejski katalog, sadržajna i formalna obilježja muzejskih kataloga. // Što je muzejski katalog/uredila Radovanlija Mileusnić, S.Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2013.
32. Roberts, Andrew. Dostavljanje informacija o zbirkama korisnicima. // Muzeologija 41./42. 2004./2005
33. Spomen izložba prve dalmatinsko-hrvatsko-slavonske izložbe u Zagrebu 1864-1964, Muzej grada Zagreba, Povijesno društvo Hrvatske, Zagreb, 1964
34. Srkulj, S. Kulturno-historijska izložba grada Zagreba, Tisak „Tipografija“ d.d. Zagreb, 1925.
35. Stransky, Z. Temelji opće muzeologije. // Muzeologija 8, 1970.
<https://hrcak.srce.hr/105244> 06.01.2021.
36. Šojat-Bikić, M. Modeliranje digitalnih zbirki i digitalnih proizvoda: sadržajno-korisnički aspekt komuniciranja kulturne baštine u digitalnom obliku. // Muzeologija 50, 2013.

37. Šola, T. Marketing u muzejima ili o vrlini i kako je obznaniti, Hrvatsko muzejsko društvo, 2001.
38. Španja, S. Evaluacija kao pedagoški fenomen. // Školski vjesnik 68(1), 2019. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/230629>
39. The Getty Foundation. "Moving Museum Catalogues Online : An Interim Report from the Getty Foundation," 2012.
https://www.getty.edu/foundation/pdfs/osci_interimreport_2012.pdf
40. Tonković, M. Oris povijesti fotografije u Hrvatskoj. // Fotografija u Hrvatskoj: 1848-1951. Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb, 1994.
41. Van Mensch, P. (1988). 'Strukturalni pristup muzeologiji'. // Informatica museologica, 19(1-2). Str. 99-103. Preuzeto s: <https://hrcak.srce.hr/145299> 04.01.2021.
42. Vukadin, A. Novi pravilnik za katalogizaciju u kontekstu međunarodnih načela i standarda. //Vjesnik bibliotekara Hrvatske, 59(1-2), 2016.
43. Zakon o autorskomom pravu i srodnim pravima, NN 167/2003.,
https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2003_10_167_2399., pristupljeno 21.2.2021.
44. Zanimović Stančec, D., Husain Pustaj P. Zbirke fotografija Muzeja grada Zagreba - tranzicija prema suvremenim potrebama. // Informatica museologica 49, 2018.
45. Zlodi, G. Muzejska vizualna dokumentacija u digitalnom obliku. // Muzeologija 40, 2003., Muzejski dokumentacijski centar
46. Zlodi, G., Maroević, I. Od muzejske dokumentacije do tiskanoga i virtualnoga kataloga: Modul muzejskoga informacijskog sustava M++ za upravljanje i uređivanje sadržaja i tematskih cjelina virtualnih zbirki i kataloga. // Što je muzejski katalog / uredila Radovanlija Mileusnić, S.Zagreb: Muzejski dokumentacijski centar, 2013.

Internetski izvori:

1. American Art Collaborative, <https://americanart.si.edu/about/american-art-collaborative#about-the-american-art-collaborative-85740> 19.2.2021.

2. Cascone, S. The British Museum Has Put 300,000 Images of Its Most Famous Artworks Online So You Can Play Around With Them, <https://news.artnet.com/art-world/british-museum-makes-collection-available-online-1850229>, 14.2.2021.
3. Gettyjeva zaklada, <https://www.getty.edu/foundation/about>, 10.1.2021
4. Izložba Pommer 1856 / Gojević 2016 Fotografične slike naših narodnih spisatelja [http://www.mgz.hr/hr/izlozbe/pommer-1856--gojevi%
c4%87-2016-fotografi%
c4%8dne-slike-nasih-narodnih-spisateljeh,1563.html](http://www.mgz.hr/hr/izlozbe/pommer-1856--gojevi%c4%87-2016-fotografi%c4%8dne-slike-nasih-narodnih-spisateljeh,1563.html) 4.1.2021.
5. Izvješća muzeja, <https://www.mdc.hr/hr/mdc/publikacije/izvjesca-muzeja/izvjesca-muzeja-2008#zg>, 31.8.2020.
6. Korn, R. Studying Your Visitors: Where To Begin, <http://courses.washington.edu/mus588/Winter%202009/Audience%20Research/resouce%20files/studying.your.visitors.pdf> 15.3.2021
7. Pravilnik za opis i pristup građi u knjižnicama, arhivima i muzejima https://pravilnik.kam.hr//index.php?action=intro_rules&id=24, 8.1.2021.
8. Projekt e-Kultura – „Digitalizacija kulturne baštine“ <https://min-kulture.gov.hr/izdvojeno/izdvojena-lijavo/kulturne-djelatnosti-186/digitalizacija-kulturne-bastine-9828/projekt-e-kultura-digitalizacija-kulturne-bastine/15548>, 20.1.2021.
9. Zbirke fotografija Muzeja grada Zagreba, <http://www.mgz.hr/hr/zbirke/zbirke-fotografija,6.html>, 19.11.2020.

Popis slika

Slika 1. Naslovnica kataloga izložbe "Spomen izložba prve dalmatinsko-hrvatsko-slavonske izložbe u Zagrebu godine 1864.", MGZ F-522

Slika 2. Naslovnica prve knjige inventara Muzeja grada Zagreba, Odjel dokumentacije Muzeja grada Zagreba

Slika 3. Odbor Kulturno-historijske izložbe grada Zagreba, Foto - Firšt, Zagreb, 1925.

MGZ fot-25284

Slika 4. Gjuro Szabo, foto: Mimosa A.G., Zagreb, 1936. MGZ 50681

Slika 5. Ravnatelj Muzeja grada Zagreba Franjo Buntak i književnik Meša Selimović na otvorenju izložbe "Vedute Zagreba u 19. stoljeću", foto: J.Vranić, Zagreb, 22.1.1969., MGZ F-702

Slika 6. Oskar Miletić i Željko Sarić na snimanju muzejskih predmeta za film Talijin trag, foto: J.Vranić, 1978. MGZ fot-12425

Slika 7. Osnovni elementi digitalnog baštinskog proizvoda

Slika 8. Informacijska piramida

Slika 9. Garrettov model razvoja digitalnog proizvoda

Slika 10. ZagrebNet, prikaz rezultata pretraživanja fotografija

Popis grafikona

Grafikon 1: Interesi ispitanika

Grafikon 2: Učestalost posjećivanja mrežnih stranica

Grafikon 3: Procjena vrijednosti sadržaja mrežne stranice

Grafikon 4. Procjena predstavljanja sadržaja

Grafikon 5: Procjena funkcionalnosti mrežne stranice

Grafikon 6: Procjena dizajna korisničkog sučelja

Grafikon 7: Procjena cjelokupnog dojma

Grafikon 8. Ponovno korištenje mrežne stranice ZagrebNet

Prilog 1. Anketa - mrežna stranica Zagrebnet

Zahvaljujemo što ćete izdvojiti vrijeme da odgovorite na pitanja o mrežnoj stranici Zagrebnet. Ova anketa dio je formativne evaluacije, a svojim sudjelovanjem doprinijet ćete razvoju i kvaliteti forme i sadržaja mrežne stranice. Molimo da samostalno označite odgovore koji najbolje odražavaju vaša mišljenja i osjećaje te da odgovorite na sva pitanja u anketi. Ispunjavanje ankete traje približno 3 minute i potpuno je anonimno, a rezultati su povjerljivi. Nastavkom dajete pristanak za korištenje Vaših podataka u svrhu stvaranja statistike odgovora ankete.

Informacije o posjetitelju

Vaš spol je:

- muški
- ženski

Vaša starosna dob je:

- <17 godina
- 19-24 godina
- 25-34 godina
- 35-44 godina
- 45-64 godina
- 65+ godina

Stupanj Vašeg obrazovanja je:

- osnovna škola
- srednja škola
- sveučilišni ili stručni preddiplomski studij
- sveučilišni diplomski studij, specijalistički diplomski stručni studij
- poslijediplomski specijalistički studij, poslijediplomski znanstveni magistarski studij
- poslijediplomski sveučilišni (doktorski) studij
- ostalo (dopisati)

Vaš status je:

- učenik osnovne škole
- učenik srednje škole
- student sveučilišta/visokog učilišta
- zaposlena osoba
- nezaposlena osoba
- umirovljenik
- ostalo (dopisati)

Interesi posjetitelja

Navedite Vaše interese

- umjetnost
- arheologija
- povijest
- turizam
- edukacija
- kulturna baština
- prirodna baština
- sport
- ostalo (dopisati)

Koju vrstu baštinskih mrežnih stranica posjećujete i koliko često? (tablica s pet kategorija: nikad, rijetko, mjesečno, tjedno i svakodnevno)

- Mrežne stranice baštinskih ustanova
- Mrežni katalozi i repozitoriji
- Virtualne izložbe
- Informativni portali
- Blogovi
- Facebook
- Instagram
- Twitter

Jeste li posjetili Muzej grada Zagreba?

- da
- ne

Mišljenje i stavovi o mrežnoj stranici Zagrebnet

Procijenite vrijednost sadržaja mrežne ocjenom od 1 do 5. (1 - izrazito se ne slažem, 2-ne slažem se, 3-niti se slažem, niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-izrazito se slažem)

- Sadržaj smatram informativno vrijednim
- Sadržaj je raznolik i bogat
- Sadržaj smatram emotivno vrijednim
- Sadržaj smatram rijetko viđenim
- Sadržaj smatram osobno značajnim

Procijenite sadržaj i njegovo predstavljanje ocjenom od 1 do 5 (1 - izrazito se ne slažem, 2-ne slažem se, 3-niti se slažem, niti se ne slažem, 4-slažem se, 5-izrazito se slažem)

- Sadržaj je predstavljen jasno i razumljivo
- Pružene su detaljne informacije o fotografijama
- Stil jezika i upotrijebljena terminologija je primjerena

Ocijenite mogućnost korištenja sadržaja ocjenom od 1 do 5. (1 - loše, 5 - odlično)

- Kretanje i snalaženje na stranicama
- Mogućnosti pregledavanja fotografija
- Mogućnosti pretraživanja informacija o fotografijama

Ocijenite dizajn korisničkog sučelja mrežne stranice ocjenom od 1 do 5. (1 - loše, 5 - odlično)

- Cjelokupni dojam
- Paleta boja
- Čitljivost i oblik slova (fontovi, tipografija)

Cjelokupni dojam mrežne stranice ZagrebNet

Ocijenite Vaš cjelokupni dojam ocjenom od 1 do 5. (1 - loše, 5 - odlično)

- Atraktivnost mrežne stranice
- Jednostavnost pristupa i korištenja
- Informativnost mrežne stranice

Mislite li da ćete ponovo koristiti mrežnu stranicu Zagrebnet?

- Nikad ju neću koristiti
- Vjerojatno ću ju koristiti
- Sigurno ću ju koristiti
- Ne znam

Molimo Vas u ovom pitanju napisati Vaše komentare i dojmove. Napišite što smatrate loše predstavljenim, što Vam se najviše sviđelo i što bi dodali ili promijenili na mrežnoj stranici ZagrebNet. (dopisati)

Zahvaljujemo Vam na izdvojenom vremenu i trudu. Vaše mišljenje je važno, jer će utjecati na izgled i funkcionalnost portala ZagrebNet. Podaci koje pošaljete putem ovog obrasca koristit će se u diplomskom radu i za unapređenje sadržaja i funkcionalnosti portala. Podaci će se čuvati koliko je vremenski potrebno za ispunjavanje navedenih svrha. Nikakvi podaci osim statističkih rezultata ankete neće se objavljivati ili davati na uvid.

Prilog 2. Tablica specifikacije ZagrebNeta

Elementi specifikacije digitalnog baštinskog proizvoda	Elementi specifikacije portala ZagrebNet
koncept	Javni portal koji se sastoji od mrežnog kataloga kao temeljne podatkovne komponente i komunikacijskog sloja unutar kojeg se korisnicima na različite načine pružaju dodatne informacije o predmetima i kontekstu. (primjerice, funkcionalnost izdvajanja aktualnog predmeta). Trenutačno je glavni oblik za komuniciranje navedenih informacija blog kao suvremeni oblik digitalnog pripovijedanja koji omogućuje da se na jednom mjestu objavljuju priče o predmetima, događajima i osobama vezanim uz grad Zagreb i zbirke Muzeja grada Zagreba. Blog omogućuje objavu fotografija te opremanje svake pojedine objave ključnim riječima (engl. <i>tag</i>), kao i razvrstavanje objava u kategorije (engl. <i>categories</i>). ZagrebNet je realiziran kao dinamični portal koji će u suradnji s korisnicima razvijati svoje usluge i funkcionalnosti.
svrha i ciljevi	Javna dostupnost fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba, utjecaj na svijest o kulturnom identitetu, oblikovanje odnosa prema baštini
korisnici	Novinari, urednici, mediji, učenici, studenti, nastavnici, korisnici koji se žele obrazovati (neformalni učenici)
tema	Zagrebačke vizure, događanja, osobe, fotografi i fotografski ateljei
žanr	Mrežni katalog, blog
sadržaj	Fotografije iz povijesti Zagreba i priče o predmetima, događajima i osobama vezanim uz grad Zagreb i zbirke Muzeja grada Zagreba
organizacija sadržaja	Mrežni katalog, blog, inetraktivna karta, anketa

funkcije proizvoda	Pregled i pretraživanje fotografija
jezik	Hrvatski i engleski
način isporuke	Web
tehnički zahtjevi	
projektni tim	Voditeljica projekta, voditeljice fotografskih zbirki, voditeljica promidžbe i marketinga, vanjski suradnici za informatičke poslove i promidžbene sadržaje
model financiranja	Program financira osnivač (Grad Zagreb), nadležno misnistarstvo (Ministarstvo kulture i medija), donacije iz vanjskih izvora
specifičnosti proizvoda	Javna dostupnost i samostalno istraživanje muzejske građe
marketinške aktivnosti	Medijska - tiskovna i online promidžba, snimanje promidžbenog filma
metode vrednovanja proizvoda	Formativna i sumativna evaluacija putem online ankete
održavanje	Ciljano dugoročno održavanje i razvoj

Javni mrežni katalog kao komunikacijska platforma fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba

Sažetak

Uvodni dio rada prikazuje povijest fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba u kojima se fotografije kontinuirano prikupljaju od osnutka Muzeja 1907. godine. Fotografije u zbirkama imaju veliku dokumentarnu i umjetničku vrijednost, dok su interesi i zahtjevi stručnjaka i šire javnosti za korištenjem građe iz ovih zbirki sve veći. Iako su fotografske zbirke već predstavljane kroz niz izložbi, kataloga i drugih muzejskih publikacija, samorazumljiva je potreba komuniciranja i u digitalnom obliku. Danas je mrežni katalog primarno mjesto pristupa zbirkama u digitalnom okružju.

Suvremeni muzejski, javnodostupni mrežni (*online*) katalogi temelje se na bazama podataka sustava za upravljanje muzejskim zbirkama i dokumentacijom te omogućuju pristup informacijama o muzejskim predmetima (metapodacima) i njihovim digitalnim reprezentacijama (u ovom slučaju digitaliziranim fotografijama). U mrežnom katalogu će se kontinuirano objavljivati odabrani predmeti koji time postaju dostupni za pretraživanje i pregledavanje, ali i ponovnu uporabu u različitim modelima komunikacije. Takvom javnom dostupnošću podataka i digitalnih reprezentacija predmeta ostvaruju se preduvjeti za razvoj niza novih funkcionalnosti koje omogućuju komunikaciju i interpretaciju baštine, kao što je kreiranje “digitalnih priča”, galerija, interaktivnih lenti vremena, interaktivnih zemljovida, virtualnih izložbi. Mrežni katalog tako postaje komunikacijska platforma koja djelatnicima muzeja (kustosima, dokumentaristima, muzejskim pedagozima) omogućuje komuniciranje tematskih i drugih aktualnih sadržaja te aktivnu suradnju s korisnicima.

Primjerice, putem komunikacijske platforme fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba omogućilo bi se predstavljanje fotografske građe u sklopu kratkih narativa o povijesti i sadašnjosti Zagreba, a u skladu s načelima interpretacije baštine i digitalnog pripovijedanja. Razvoj Komunikacijske platforme bit će planiran i strukturiran prema Specifikaciji digitalnog baštinskog proizvoda (Šojat-Bikić, 2013).

U posljednjem dijelu rada predstavljeno je istraživanje mnijenja korisnika, ispitano je njihovo zadovoljstvo formom i sadržajem Mrežnog kataloga kao komunikacijske platforme fotografskih zbirki Muzeja grada Zagreba. Istraživanje je obuhvatilo studente

preddiplomskog i studente diplomskih studija na Odsjeku za informacijske i komunikacijske znanosti Filozofskog fakulteta u Zagrebu.

Ključne riječi: fotografija, Muzej grada Zagreba, mrežni katalog, korisnici, ZagrebNet

Public online catalogue as a communication platform for photograph collections of Zagreb City Museum

Abstract

The introductory part of this paper presents the history of collections of photographs in Zagreb City Museum, where photographs have been collected since 1907. The photographs have a high artistic and documentary value. Accordingly, the interest and requirements of experts and the public alike is on the increase. Even though the photo collections had already been presented through exhibitions, catalogues and various other Museum publications, there has been an obvious need for an additional medium of digital communication. Today the online catalogue represents a keyway of access to the Museum's digital collections.

The modern museum public online catalogues are based on museum collections and documentation databases and give access to museum data (metadata) and its digital representations (in this case digitalised photographs). The above-mentioned items will continue to be published in the online catalogue as well as be available for viewing in searches and in various other communication models. The public availability of data and digital representation of items makes possible the development of a different other functionalities, enabling communication and interpretation of heritage (creation of digital stories, galleries, interactive timelines, maps, virtual exhibitions and the like). The online catalogue has therefore become a communication platform enabling Museum staff (curators, archivists, museum educators) to present the users with topical and other current and interactive content.

For instance, the communication platform of photograph collections of Zagreb City Museum will enable presentation of the photograph collections in the form of short narratives about the past and present of Zagreb, in line with the principles of heritage representation and digital narration. The development of Communication Platform will be planned and structured according to the Specification of the Digital Heritage Product (Šojat-Bikić, 2013).

The final part of the paper analyses a user satisfaction survey regarding the form and content of the Online Catalogue as a communication platform of photograph collections of Zagreb City Museum. The survey participants were students of Bachelor and Master Studies on

Information and Communication Science Department of the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb.

Keywords: photograph, Zagreb City Museum, Online Catalogue, users, ZagrebNet